

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra

Samantos Savoniakaitės
V kurso, baudžiamosios justicijos
teisės studijų studentės

Magistro darbas

Recidyvas ir jo rūšys baudžiamojoje teisėje
Recidivism and Its Types in Criminal Law

Vadovė: vyr. lekt. dr. Ugnė Nasvytė
Recenzentas: partnerystės doc. Artūras Pažarskis

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas recidyvo institutas Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Magistro darbe tyrinėjamos recidyvo rūšių, išskirtų Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse bei mokslinėje baudžiamosios teisės literatūroje, attribojimo pagrindai. Pateikiami ir analizuojami pavyzdžiai, atspindintys konkrečias recidyvo rūšis. Darbe nagrinėjami baudžiamųjų įstatymų pakeitimai, turėję reikšmingos įtakos recidyvo instituto reglamentavimui Lietuvoje. Tyrinėjamas recidyvas ir jo rūšys Baltijos šalių baudžiamojoje teisėje.

Pagrindiniai žodžiai: recidyvas, recidyvistas, pavojingas recidyvistas, teistumas, nusikaltimas, baudžiamasis nusizengimas.

This work analyses the recidivism institute in Lithuanian criminal law. The Master's thesis examines the grounds for distinguishing the types of recidivism stated in the Criminal Code of the Republic of Lithuania and in the scientific literature of criminal law. Examples of specific types of recidivism are also presented and analysed. The paper examines the amendments to the criminal laws that have had a significant impact on the regulation of the recidivism institute in Lithuania. Recidivism and its types in Baltic states criminal law are also examined.

Keywords: recidivism, recidivist, dangerous recidivist, criminal record, crime, misdemeanour.

TURINYS

IŽANGA	4
1. RECIDYVO SAMPRATA IR ASMENS PRIPAŽINIMO RECIDYVISTU TVARKA BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE	6
2. RECIDYVO RŪŠYS	12
2.1. Paprastasis recidyvas	13
2.2. Pavojingas recidyvas.....	18
2.3. Kitos recidyvo rūšys, išskiriamos baudžiamosios teisės doktrinoje	23
2.3.1. Legalusis recidyvas	24
2.3.2. Faktinis recidyvas	24
2.3.3. Specialusis recidyvas	25
2.3.4. Penitencinis recidyvas.....	27
3. RECIDYVO INSTITUTAS BALTIJOS ŠALIŲ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE.....	30
IŠVADOS.....	34
PASIŪLYMAI.....	35
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	36
SANTRAUKA	40
SUMMARY	41

IŽANGA

Temos aktualumas. Recidyvą galima laikyti didesnio pavojaus nusikalstamos veikos padarymo forma, rodančia kaltininko polinkį nusikalsti po to, kai už ankstesnę nusikaltimą, kurį asmuo padarė būdamas pilnametis ir teistumas už šį nusikaltimą neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, pakartotinai padaro naują nusikaltimą. Toks asmens elgesys rodo jo neatsakingumą ir abejingumą teisinei santvarkai bei galiojantiems baudžiamiesiems įstatymams. Informatikos ir ryšių departamento duomenimis (Informatikos ir ryšių departamentas prie..., 2025), 2024 m. Lietuvoje ištirti 1599 nusikaltimai, kuriuos pakartotinai padarė anksčiau už nusikaltimus teisti asmenys. Nors oficialiosios statistikos duomenų, kiek asmenų 2024 m. buvo nuteista iš viso (neatsižvelgiant į nusikaltimų padarymo pakartotinumą) dar nėra, remiantis 2019-2023 m. statistika (Oficialiosios statistikos portalas, 2024), vidutiniškai per metus už nusikaltimus yra nuteisiami 14449 asmenys. Vadinas, maždaug kas dešimtas nuteistasis pakartotinai nusikalsta ir nepaiso baudžiamųjų įstatymų bei už pirmąjį nusikaltimą paskirtos bausmės. Analizuojant šiuos duomenis, baudžiamosios politikos bei baudžiamųjų įstatymų raidą, galima daryti tam tikras išvadas, ar recidyvo prevencija Lietuvoje vykdant resocializacijos programas yra efektyvi. Autorės nuomone, nagrinėjama tema yra aktuali teisės teorijai ir Lietuvos praktikai, nes nuo 2025 m. vasario 1 d. įsigaliojo naujieji Lietuvos Respublikos (toliau – LR) baudžiamojo kodekso (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2002) (toliau – BK) 27 straipsnio, reglamentuojančio recidyvo institutą bei asmens pripažinimo recidyvistu pagrindus, pakeitimai. Atkreiptinas dėmesys, jog naujausioje mokslinėje literatūroje recidyvas bei jo rūšys baudžiamosios teisės kontekste analizuojamas labai abstrakčiai, nurodant, bet plačiau nenagrinėjant praktinių tokių recidyvo rūšių atvejų, todėl darbas aktualus tyrinėjant atskiras recidyvo rūšis, paaiškinant jas konkrečiais teismų praktikos pavyzdžiais, išanalizuojant, kaip atskiros recidyvo rūšys lemia asmens, pripažinto recidyvistu ar pavojingu recidyvistu, baudžiamosios atsakomybės griežtumą.

Darbo objektas. Magistro darbe nagrinėjamas recidyvas ir jo rūšys baudžiamojoje teisėje.

Tyrimo metodai. Analizuojant magistro darbo objektą taikomi tokie tyrimo metodai: lingvistinis (šio metodo pagalba yra atskleidžiamos tam tikrų darbe vartojamų žodžių bei sąvokų reikšmės), analizės (analizuojant įvairių galiojančių teisės aktų normas, LR BK 27 straipsnio pakeitimus, aktualius magistro darbo temai), istorinis (tyrinėjant normų, reglamentuojančių recidyvo instituto ir asmens pripažinimo recidyvistu tvarką, kitimą

skirtingais istoriniais laikotarpiais), lyginamasis (naudojamas analizuojant Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių baudžiamųjų kodeksų skirtumus ir (ar) panašumus).

Darbo tikslas. Magistro darbe siekiama išanalizuoti recidyvo institutą ir jo rūšis baudžiamojoje teisėje.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti recidyvo instituto sampratą bei asmens pripažinimo recidyvistu tvarką baudžiamojoje teisėje;
2. Išnagrinėti recidyvo rūšis, įtvirtintas BK bei baudžiamosios teisės doktrinoje;
3. Išanalizuoti recidyvo institutą Baltijos šalių baudžiamojoje teisėje.

Darbo originalumas. Magistro darbe analizuojama naujoji, 2025 m. vasario 1 d. įsigaliojusi BK 27 straipsnio redakcija, reglamentuojanti recidyvo institutą. Tokio pobūdžio analizė aktuali tyrinėjant Lietuvos baudžiamosios teisės pokyčius, suteikia galimybę įvertinti naujausius BK ir jo nuostatų taikymo ypatumus. Be to, magistro darbe recidyvas ir jo rūšys analizuojamos baudžiamosios teisės, o ne kriminologijos kontekste, kas suteikia galimybę išsamesnei analizei, kokią reikšmę recidyvas ir atskiros jo rūšys turi asmens baudžiamajai atsakomybei.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbo tikslo buvo siekiama analizuojant svarbiausius Lietuvos Respublikos teisės aktus, tokius kaip Lietuvos Respublikos Konstitucija (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992) (toliau – Konstitucija), Lietuvos Respublikos BK, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, 2002) (toliau – BPK), Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2002) (toliau – BVK). Svarbiu šio darbo šaltiniu laikytini Lietuvos Respublikos BK straipsnių pakeitimų aiškinamieji raštai. Recidyvo bei jo rūšių analizė paremta nacionalinių teismų praktika – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis, apygardų bei apylinkių teismų nuosprendžiais ir nutartimis. Magistro darbe remiamasi specialiąją mokslinę literatūrą, t. y. mokomaisiais baudžiamosios teisės bendrosios dalies vadovėliais, reikšmingais atskleisti teorinius recidyvo instituto aspektus, taip pat G. Sakalausko, A. Vosyliūtės, G. Jurgelaitienės, U. Krastinš, J. Sootak moksliniais straipsniais, Informacijos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pateikiamais statistiniais duomenimis ir kitais šaltiniais.

1. RECIDYVO SAMPRATA IR ASMENS PRIPAŽINIMO RECIDYVISTU TVARKA BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Remiantis virtualiuoju lietuvių kalbos žodynu (Lietuvių kalbos institutas, 2018), šnekamojoje kalboje sąvoka „recidyvas“ (lot. *recidivus* – grįžtantis) apibrėžiama labai paprastai ir aiškiai – „kurio nors reiškinių pasikartojimas“. Šios sąvokos aiškinimas dažniausiai siejamas su negatyvių reiškinių, atrodžiusių išnykusiais, pasikartojimu. Vis dėlto, baudžiamosios teisės kontekste recidyvo institutas nėra toks paprastas, koks gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Baudžiamosios teisės doktrinoje recidyvas aiškinamas kaip nuteisto asmens nauja nusikalstama veika, padaryta po nuteisimo (Švedas *et al.*, 2019, p. 235). LR baudžiamuosiuose įstatymuose, o būtent viename iš pagrindinių baudžiamosios teisės šaltinių – BK – „recidyvo“ sąvoka konkrečiai neapibrėžta. Tam, jog BK nebeliko apibrėžimo, kas yra „recidyvas“, įtaką padarė BK pakeitimai, įsigalioję nuo 2025 m. vasario 1 d. (2024 m. balandžio 25 d. įstatymo redakcija Nr. XIV-2573). Iki minėtų pakeitimų galiojusi BK 27 straipsnio redakcija (2015 m. kovo 19 d. įstatymo redakcija Nr. XII-1554) aiškiai apibrėžė, kas Lietuvos teisinėje sistemoje buvo nusikaltimų recidyvas: „nusikaltimų recidyvas yra tada, kai asmuo, jau teistas už tyčinį nusikaltimą, kurį padarė būdamas pilnametis, ir jeigu teistumas už jį neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, vėl padaro vieną ar daugiau tyčinių nusikaltimų. Toks asmuo yra recidyvistas“. Autorės nuomone, nors BK sąvoka „nusikaltimų recidyvas“ nebeminima, tačiau recidyvą galima tapatinti su anksčiau BK įtvirtintu „nusikaltimų recidyvo“ apibrėžimu remiantis tuo, jog keičiantis BK nuostatoms, aplinkybės, kuriomis remiantis teismas pripažįsta asmenį recidyvistu, nepakito. Aktuali BK 27 straipsnio 1 dalies redakcija numato, jog teismas gali pripažinti asmenį recidyvistu, jeigu šis asmuo jau teistas už tyčinį nusikaltimą, padarytą būnant pilnamečiu, jo teistumas už šį nusikaltimą neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka ir jis vėl padaro vieną ar daugiau tyčinių nusikaltimų. Teismas, sprenddamas dėl asmens pripažinimo recidyvistu, atsižvelgia į kaltininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, jų sunkumą, tarpusavio ryšį ir kitas bylos aplinkybes. Taigi, recidyvistas yra teismo sprendimu (teismui įvertinus kaltininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, jų sunkumą ir tarpusavio ryšį) recidyvistu pripažintas asmuo, kuris, teistas už tyčinį nusikaltimą, kurį padarė būnant pilnamečiu, o teistumas už šį nusikaltimą neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, padarė vieną ar daugiau tyčinių nusikaltimų. Nors plačiąja prasme baudžiamosios teisės teorijoje recidyvas yra siejamas su bet kokių nusikalstamų veikų kartojimu, tačiau LR galiojančiame BK recidyvas siejamas tik su vienos nusikalstamų veikų rūšies – nusikaltimų – kartojimu

egzistuojant tam tikroms aplinkybėms. Kitos nusikalstamų veikų rūšies, o būtent baudžiamųjų nusižengimų kartojimas, recidyvu gali būti laikomas tik teoriškai ir nors yra gana paplitęs praktikoje, jokios baudžiamosios teisinės reikšmės neturi (Piesliakas, 2008, p. 262). Kauno apygardos teismas 2024 m. vasario 28 d. nuosprendyje, priimtame baudžiamojoje byloje Nr. 1A-182-844/2024, nurodė, jog pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą ir be pagrindo nuteistajam E. V. pripažino BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte numatytą atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog veiką padarė recidyvistas. Šioje byloje nuteistasis pripažintas kaltu padarius baudžiamąjį nusižengimą, numatytą BK 187 straipsnio 3 dalyje (nedidelės vertės svetimo turto sunaikinimas ar sugadinimas). Kauno apygardos teismo teisėjų kolegija akcentavo, jog pripažįstant asmenį recidyvistu, turi būti nustatytos visos BK 27 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos. Tiek baudžiamajame įstatyme, tiek ir kasacinio teismo praktikoje yra pažymėta, jog recidyvas yra siejamas su naujo tyčinio nusikaltimo padarymu, jeigu naujas tyčinis nusikaltimas yra padaromas neišnykus teistumui ar jo nepanaikinus už anksčiau padarytą tyčinį nusikaltimą. Analizuojamoje byloje E. V., kaip minėta, nuteistas už baudžiamojo nusižengimo, o ne nusikaltimo padarymą, ir nors šią nusikalstamą veiką nuteistasis išties padarė praeityje jau ne kartą teistas už tyčinius nusikaltimus ir turėdamas neišnykusį teistumą, sudėtine recidyvo dalimi negali būti laikomi asmens teistumai už nusikalstamas veikas, kurios pagal baudžiamąjį įstatymą laikomos ne nusikaltimu, o baudžiamuoju nusižengimu (Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Nors pagal BK 12 straipsnį baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga veika, įteisinant BK šį institutą buvo siekiama sušvelninti baudžiamąją atsakomybę už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas (Švedas *et. al.*, 2019, p. 151-152). Palyginus su nusikaltimu, baudžiamojo nusižengimo pavojingumas yra mažesnis dėl to, kad įprastai nusikaltimo padarymo padariniai būna sunkesni nei baudžiamojo nusižengimo. Būtent dėl šių priežasčių į baudžiamuosius nusižengimus nėra atsižvelgiama recidyvo konstatavimo atveju, nes baudžiamųjų nusižengimų padariniai nėra tokie sunkūs ir laikytina, jog asmuo, kartojantis baudžiamuosius nusižengimus, yra ne toks pavojingas kaip asmuo, kartojantis nusikaltimus. Išvadą, jog asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą, yra mažiau pavojingas visuomenei, galima daryti ir analizuojant bausmių rūšis, skiriamas asmenims, padariusiems baudžiamuosius nusižengimus ir nusikaltimus. Baudžiamuoju nusižengimu laikoma tik tokia veika, už kurią numatyta bausmė yra nesusijusi su laisvės atėmimu (išskyrus areštą). Vadinas, baudžiamąjį nusižengimą padaręs asmuo nekelia visuomenei tokio pavojingumo, jog vienas iš būdų paveikti šį asmenį taip, kad ateityje jis nenusikalstų, turėtų būti laisvės atėmimas įkalinimo įstaigoje. Tikėtina, jog baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui

bausmės tikslus, numatytus BK, pavyks pasiekti paskiriant su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes.

Taigi, darytina išvada, jog iki 2025 m. vasario 1 d. galiojusi BK 27 straipsnio redakcija ne tik aiškiai formulavo, kas yra laikoma nusikaltimų recidyvu, bet numatė aplinkybes, kurių pagrindu asmuo, be papildomo teismo sprendimo, buvo pripažįstamas recidyvistu. Šiai dienai aktuali BK 27 straipsnio 1 dalies redakcija numato, jog tik teismas, įvertinęs visas reikšmingas bylos aplinkybes, gali pripažinti asmenį recidyvistu. Taigi, BK pakeitimai, įsigalioję nuo 2025 m. vasario 1 d., apėmė ne tik automatinio asmens pripažinimo recidyvistu panaikinimą, bet ir įpareigojo teismą visais atvejais nuodugniai vertinti kaltininko asmenybę, jo padarytų nusikaltimų pobūdį, sunkumą bei tarpusavio ryšį. Aktuali BK 27 straipsnio 1 dalies redakcija nurodo, jog teismas, sprenddamas dėl asmens pripažinimo recidyvistu, atsižvelgia į kaltininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, jų sunkumą, tarpusavio ryšį ir kitas bylos aplinkybes. Iki šių pakeitimų galiojęs baudžiamasis įstatymas numatė, jog nėra skirtumo, kokio pobūdžio naująjį nusikaltimą padarė asmuo, nusikaltimų recidyvo konstatavimui svarbu, jog naujasis nusikaltimas būtų tyčinis, nevertinant prieš tai padaryto ir naujojo nusikaltimų ryšio, jų pobūdžio. Pavyzdžiui, pagal senąją BK 27 straipsnio redakciją (redakcija, galiojusi iki 2025 m. vasario 1 d.), nusikaltimų recidyvas automatiškai konstatuojamas, jeigu asmuo, būdamas pilnametis padarė tyčinį nusikaltimą, numatytą BK 284 straipsnyje, t. y. pažeidė viešąją tvarką, ir neišnykus teistumui už šią veiką padarė naująjį nusikaltimą, numatytą BK 222 straipsnio 1 dalyje, t. y. apgaulingai tvarkė ar organizavo teisės aktų reikalaujamą finansinę apskaitą. Kyla klausimas, ar asmuo, padaręs nusikaltimus, kuriais kėsinamasi į skirtingus objektus (šiuo atveju pirmojo nusikaltimo objektas yra finansų sistema, o antrojo – viešoji tvarka), iš tiesų pagrįstai buvo automatiškai pripažįstamas recidyvistu, laikomas pavojingesniu visuomenei bei turintis polinkį kartoti nusikaltimus, net jeigu savo prigimtimi tie nusikaltimai yra visiškai nesusiję ir turintys skirtingą pavojingumo laipsnį.

Baudžiamosios teisės doktrinoje minėtas teisinis reglamentavimas, kai asmuo, neatsižvelgiant į jo padarytų nusikaltimų pobūdį, sunkumą bei tarpusavio ryšį, būdavo automatiškai pripažįstamas recidyvistu, iš esmės buvo kritikuojamas, laikomas ydingu ir pernelyg plačiu. Anot profesoriaus G. Švedo, toks teisinis reglamentavimas kėlė tam tikras abejones, nes neleido teismui įvertinti nei recidyvą sudarančių nusikaltimų sunkumo (pavyzdžiui, recidyvistu būdavo laikomas ir asmuo, padaręs du nesunkius nusikaltimus, ir asmuo, padaręs du labai sunkius nusikaltimus; ir pan.), nei tokių nusikaltimų pobūdžio

(recidyvistu būdavo laikomas ir asmuo, padaręs du „privilegiuotus“ nusikaltimus ir pan.), nei kitų kaltininko savybių (Švedas *et al.*, 2017, p. 150).

Taigi, aukščiau aptarti BK 27 straipsnio pakeitimai buvo atlikti siekiant atsisakyti automatinio pripažinimo recidyvistu bei numatyti, kad tik teismas gali pripažinti asmenį, jau teistą už tyčinį nusikaltimą, padarytą būnant pilnamečiu, ir jeigu teistumas už jį neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, kuris vėl padaro vieną ar daugiau panašių pagal savo pobūdį tyčinių nusikaltimų, recidyvistu. Įstatymų leidėjas akcentavo, jog tarp nusikaltimų turi būti atitinkamas ryšys, jie turėtų būti vienas kitam panašūs, jog būtų galima objektyviai nustatyti, kad tam tikras asmuo yra linkęs daryti atitinkamos kategorijos nusikaltimus ir turi būti pripažintas recidyvistu pobūdžio (Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų..., 2023). Šie pakeitimai įtvirtindami tai, jog teismas, kiekvienu individualiu atveju sprenddamas dėl asmens pripažinimo recidyvistu, turėtų atsižvelgti į kaltininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, jų sunkumą, tarpusavio ryšį ir kitas bylos aplinkybes, yra pagrindas užtikrinti, kad nuteistuosius stigmatizuojančio teisinio statuso suteikimas (kuris kartu įtvirtina ir privalomą griežtesnės baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimą jų atžvilgiu), būtų motyvuotai ir pagrįstai įgyvendinama teismo teisė. Tokios aktualios BK redakcijos nuostatos užtikrina, kad asmens pavojingumą didinantis požymis – recidyvisto statusas – nebūtų priskiriamas automatiškai kiekvienu atveju asmeniui tiesiog padarius naują tyčinį nusikaltimą, nevertinant nei jo asmenybės, nei padarytų nusikalstamų veikų pobūdžio (Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų..., 2023). Atkreiptinas dėmesys, jog nuo 2024 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo ir nauji LR BPK pakeitimai. BPK 307 straipsnio 1 dalies 5 punkte nurodyta, jog apkaltinamojo nuosprendžio rezoliucinėje dalyje turi būti nurodomas sprendimas kaltinamąjį pripažinti recidyvistu arba pavojingu recidyvistu, jeigu teismas tai pripažįsta. Įvertinus aukščiau išdėstytus argumentus, darytina išvada, jog minėti BK bei BPK pakeitimai yra lengvinantys kaltinamojo teisinę padėtį, nes nebelieka savaiminio asmens, padariusio tyčinį nusikaltimą, pripažinimo recidyvistu, taip pat teismas, pripažindamas asmenį recidyvistu ar pavojingu recidyvistu, turi motyvuoti tokį savo sprendimą bei išdėstyti jį apkaltinamojo nuosprendžio rezoliucinėje dalyje (Vilniaus apygardos teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Be kita ko, po aukščiau išdėstytų baudžiamųjų įstatymų (BK ir BPK) pakeitimų, teismų praktikoje susiduriama su tam tikromis problemomis. Autorės nuomone, problema susijusi su kardinaliu asmens pripažinimo recidyvistu teisinio reglamentavimo pasikeitimu. BK redakcija, galiojusi iki 2025 m. vasario 1 d., nenumatė reikalavimo atskiru teismo sprendimu pripažinti asmenį recidyvistu, toks teisinis statusas asmeniui atsirasdavo

automatiškai, todėl nekildavo problemų dėl atsakomybės sunkinančios aplinkybės, nurodytos BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte, jog veiką padarė recidyvistas, taikymo. Taigi, asmens pripažinimo recidyvistu reglamentavimas ir procedūra iš esmės pakito ir dabar teismas turi pareigą kiekvieno asmens atvejį vertinti individualiai. Autorės nuomone, tai, kad recidyvo instituto reglamentavimas, numatęs savaiminį asmens pripažinimą recidyvistu, buvo stabilus ir nekito nuo pat BK įsigaliojimo, yra viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl teismai netinkamai taiko naująjį reglamentavimą ir asmeniui, kuris pagal senąją BK redakciją (BK 27 straipsnio redakcija, galiojusi iki 2025 m. vasario 1 d.) būtų automatiškai laikomas recidyvistu, pritaiko atsakomybę sunkinančią aplinkybę, nurodytą BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte. Problema tame, jog net ir pasikeitus teisiniam reguliavimui, teismai vis dar vadovaujasi nebegaliojančiomis normomis ir nepriėmę sprendimo pripažinti asmenį recidyvistu nustato jo atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog veiką asmuo padarė būdamas recidyvistas. Štai Kauno apygardos teismas konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir, remdamasis BPK 328 straipsnio 1 punkte numatytu pagrindu, pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė. Kauno apygardos teismo, kaip apeliacinės instancijos, teisėjų kolegija nustatė, jog pirmosios instancijos teismas nuteistojo atsakomybę sunkinančią aplinkybę, o būtent tai, kad nusikalstamą veiką jis padarė būdamas recidyvistas, nurodė tik nuosprendžio motyvuojamojoje dalyje ir rezoliucinėje dalyje apie tai nepasisakė, o tai neatitinka BPK 307 straipsnio 1 dalies 5 punkto reikalavimų. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog toks nuosprendžio trūkumas negali būti laikomas technine klaida, o turi būti pripažįstamas netinkamu baudžiamojo įstatymu taikymu. Apeliacinės instancijos teismas šiuo konkrečiu atveju negalėjo pripažinti nuteistojo recidyvistu, nes apeliacinės instancijos teismas, remdamasis *non reformatio in peius* (draudžiama bloginti apeliančio padėtį) principu, neturi procesinės galimybės pripažinti nuteistojo recidyvistu. Būtent dėl šių argumentų teisėjų kolegija konstatavo netinkamą pirmosios instancijos teismo baudžiamojo įstatymo taikymą ir iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio aprašomosios dalies pašalino nuteistojo atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog jis nusikalstamą veiką padarė būdamas recidyvistu (Kauno apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Vertinant ir analizuojant LR BK įtvirtintą recidyvo institutą, kyla klausimas, kodėl recidyvas yra įtvirtintas BK IV skyriuje „Nusikalstamos veikos stadijos ir formos“. Pabrėžtina, jog nusikalstamų veikų recidyvas apibūdina nusikalstamos veikos subjektą (kaltininką), todėl jis negali būti laikomas nusikalstamą veiką apibūdinančiu požymiu (Švedas *et al.*, 2017, p. 150). Kita vertus, nusikalstamos veikos pavojingumą apibūdina visų nusikalstamos veikos sudėties požymių (taip pat ir nusikalstamos veikos subjekto) visuma,

todėl šiuo požiūriu nusikaltimų recidyvą galima laikyti ir nusikalstamą veiką apibūdinančiu požymiu (Švedas *et al.*, 2019, p. 235). Svarbu paminėti, kad nusikaltimų recidyvas nėra nusikalstamų veikų daugeto rūšis. Nusikalstamų veikų daugetas yra to paties asmens padarytos bent dvi pavienės nusikalstamos veikos, dėl kurių asmuo nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn (Švedas *et al.*, 2019, p. 387). Nors kai kurie mokslininkai recidyvą pripažįsta kaip vieną iš nusikalstamų veikų daugeto formų, Lietuvos baudžiamojoje teisėje, atsižvelgiant į nusikalstamų veikų daugeto sampratą, yra skiriama tik viena nusikalstamų veikų daugeto rūšis – sutaptis. Recidyvas neatitinka vieno iš nusikalstamų veikų daugeto požymių – reikalavimo, kad asmuo nebūtų buvęs patrauktas baudžiamojon atsakomybėn bent dėl dviejų nusikalstamų veikų, todėl jis yra priskiriamas nusikalstamos veikos subjekto institutui (Švedas *et al.*, 2019, p. 389). Taigi, nusikalstamų veikų daugeto atveju asmuo turi būti traukiamas atsakomybėn bent už dvi nusikalstamas veikas, o recidyvo atveju asmuo, kuris jau yra teistas už tyčinį nusikaltimą, atsakomybėn traukiamas ir už vieno naujo tyčinio nusikaltimo padarymą (Švedas *et al.*, 2017, p. 151). Šie argumentai iš esmės patvirtina baudžiamosios teisės doktrinoje išsakytą teisininkų nuomonę bei kritiką, jog recidyvo institutas reglamentuotas netinkamoje baudžiamojo įstatymo vietoje, o būtent BK IV skyriuje, įtvirtinančiame nusikalstamos veikos stadijas ir formas, ir turėtų būti perkeltas į BK III skyrių, kuriame reglamentuoti nusikalstamos veikos subjekto (fizinio asmens) požymiai.

Nors „recidyvo“ sąvoka galiojančiame BK nėra tiesiogiai ir aiškiai įvardyta, analizuojant bei lyginant įvairias BK redakcijas bei galiojančiame BK nurodytas aplinkybes, kurioms egzistuojant asmuo pripažįstamas recidyvistu, galima suprasti, jog pagal Lietuvos baudžiamuosius įstatymus, recidyvas yra asmens, jau teisto už tyčinį nusikaltimą, padarytą būnant pilnamečiu, kai teistumas už tokį nusikaltimą neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, naujų nusikaltimų padarymas. Atkreiptinas dėmesys, jog baudžiamieji nusižengimai pagal savo prigimtį nėra tokios pavojingos veikos, jog būtų galima juos laikyti recidyvo sudėtine dalimi. Be kita ko, sprendžiamas klausimas, kodėl recidyvo institutas, apibūdinantis nusikaltimą padariusio asmens, o ne pačios veikos pavojingumą, yra įtvirtintas BK IV skyriuje „Nusikalstamos veikos stadijos ir formos“. Atsižvelgiant į atliktą analizę, manoma, jog tikslingiau būtų recidyvo institutą reglamentuoti BK III skyriuje, kuriame yra reglamentuojami nusikalstamos veikos subjekto (fizinio asmens) požymiai. Recidyvo įtvirtinimas BK III skyriuje dar labiau užtikrintų nuoseklumą ir vientisumą BK struktūrą.

2. RECIDYVO RŪŠYS

Aktuali BK redakcija tiesiogiai neįtvirtina ir konkrečiai nenurodo jokių recidyvo rūšių. Įstatymų leidėjas panaikino iki tol galiojusį teisinį reguliavimą, kuris aiškiai ir konkrečiai numatė, jog pagal BK 27 straipsnį recidyvo rūšys yra paprastasis recidyvas ir pavojingas recidyvas. Šiuo atveju pabrėžtina, jog aktuali BK 27 straipsnio redakcija numato tam tikrus kriterijus, kuriais vadovaujantis asmuo pripažįstamas recidyvistu arba pavojingu recidyvistu. Aiškinant BK 27 straipsnio konstrukciją bei tai, jog asmuo gali būti pripažintas recidyvistu arba pavojingu recidyvistu, akivaizdu, jog ir recidyvas yra klasifikuojamas į paprastąjį ir pavojingą.

Atkreiptinas dėmesys, jog 1990 m. Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, Nepriklausomoje Lietuvoje (net iki 2003 m.) liko galioti Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos 1961 m. BK (Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas, 1961) (toliau – 1961 m. BK), kuris, sudarytos specialistų grupės naujojo Lietuvos BK rengimo metu, buvo nuolat tobulinamas ir modifikuojamas siekiant pritaikyti jį sparčiai tobulėjančiai ir besikeičiančiai socialinei bei ekonominei padėčiai Nepriklausomoje Lietuvoje (Piesliakas, p. 39, 2009). 1961 m. BK 26 straipsnis numatė tik vieną nusikaltimų recidyvo rūšį – itin pavojingą recidyvą. Pripažįstant asmenį itin pavojingu recidyvistu buvo remiamasi dviem kriterijais: padarytų nusikaltimų pavojingumas ir nuteisimų skaičius: kuo pavojingesni padaryti nusikaltimai, tuo mažiau reikėjo nuteisimų, kad asmuo būtų pripažintas itin pavojingu recidyvistu (Abramavičius *et al.*, 2001, p. 332). Įdomus aspektas, jog pagal 1961 m. BK 26 straipsnį, asmens pripažinimui itin pavojingu recidyvistu pagrindas buvo teistumas už anksčiau padarytą kurį nors iš tuometiniame kodekse nurodytų valstybinių nusikaltimų ir nusikaltimų socialistinei nuosavybei, jeigu asmuo vėl padarydavo kurį nors iš šių nusikaltimų (nepriklausomai nuo to, už kurį iš jų asmuo buvo teistas pirmą kartą). Akivaizdu, jog rengiant naująjį Nepriklausomos Lietuvos BK, nebeliko teisinio pagrindo ir prasmės reglamentuoti atsakomybę už valstybinius nusikaltimus ar nusikaltimus socialistinei nuosavybei (pvz., tėvynės išdavimas, šnipinėjimas, antitarybinė agitacija ir propaganda ir pan.). Naujojo Lietuvos BK rengėjai turėjo užtikrinti, jog kodeksas atitiks LR piliečių teises, neprieštaraus valstybėje egzistuojančiai santvarkai. Būtent dėl to naujasis BK 27 straipsnyje, pavadintame „Nusikaltimų recidyvas“, net iki 2025 m. įtvirtino dvi nusikaltimų recidyvo rūšis – paprastąjį recidyvą ir pavojingą recidyvą (BK 27 straipsnio redakcija, galiojusi iki 2025 m. vasario 1 d.).

2.1. Paprastasis recidyvas

Baudžiamosios teisės doktrinoje paprastasis recidyvas yra siejamas su situacija, kai asmuo, jau teistas už tyčinį nusikaltimą, kurį padarė būdamas pilnametis ir teistumas už jį neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, vėl padaro vieną ar daugiau tyčinių nusikaltimų (Švedas *et al.*, 2019, p. 236). Taigi, galima atkreipti dėmesį, jog „paprastojo recidyvo“ sąvokos konstrukcija iš esmės atitiko asmens, kuris pagal iki 2025 m. vasario 1 d. galiojusią BK 27 straipsnio redakciją automatiškai buvo pripažįstamas recidyvistu, apibūdinimą. Pagal ankstesnį teisinį reguliavimą, paprastasis recidyvas buvo automatiškai konstatuojamas tada, kai 1) padaromi tik tyčiniai nusikaltimai (atkreiptinas dėmesys, jog konstatuojant paprastąjį recidyvą, į baudžiamuosius nusižengimus, neatsargius nusikaltimus, teistumą už užsienyje padarytus nusikaltimus, jeigu BK už tokias veikas nebuvo numatyta baudžiamoji atsakomybė, neatsižvelgiama); 2) buvo padaryti mažiausiai du tyčiniai nusikaltimai; 3) minėtus nusikaltimus padarė tas pats asmuo; 4) bent du tyčiniai nusikaltimai padaryti asmens, sulaukusio pilnametystės (aštuoniolikos metų); 5) teistumas bent už vieną praeityje padarytą tyčinį nusikaltimą nėra išnykęs arba panaikintas (Švedas, 2019, p. 236).

Svarbu paminėti, jog iki 2015 m. kovo 24 d. įsigaliojusių BK 27 straipsnio pakeitimų, nusikaltimų recidyvas būdavo konstatuojamas ir asmenims, nesulaukusiems aštuoniolikos metų. Jeigu pirmas nusikaltimas padarytas nesulaukus aštuoniolikos metų, o pakartotinis – jau sulaukus pilnametystės, asmuo, pagal galiojusį reglamentavimą, būdavo automatiškai pripažįstamas recidyvistu (Piesliakas, 2008, p. 262). Anot profesoriaus G. Švedo, tokios situacijos, kai nepilnamečiai asmenys galėjo būti pripažįstamas recidyvistais be jokio atskiro teismo sprendimo, prieštaravo BK įtvirtintam nepilnamečių, padariusių nusikalstamas veikas, atsakomybės švelninimui, todėl toks teisinis reguliavimas, nenustatant, kad pripažįstant asmenį recidyvistu neatsižvelgiama ir į teistumą už nusikaltimus, kuriuos jis padarė būdamas nepilnametis, vertinamas kaip įstatymo spraga (Švedas, 2004, p. 178). Aiškinamajame rašte dėl tam tikrų BK straipsnių (tame tarpe ir BK 27 straipsnio) pakeitimų buvo argumentuojama, jog BK 27 straipsnio 1 dalyje nustatytos taisyklės, pagal kurias asmuo pripažįstamas recidyvistu, buvo pernelyg plačios. Įstatymų leidėjas, be kita ko, atkreipė dėmesį, jog nepilnamečių padarytų nusikaltimų įskaitymas į recidyvą sistemiškai nederėjo su BK 27 straipsnio 4 dalimi, pagal kurią teismas, spręsdamas dėl asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu, neatsižvelgia į teistumą už nusikaltimus, kuriuos asmuo padarė būdamas jaunesnis negu aštuoniolikos metų (Baudžiamojo kodekso straipsnių pakeitimo įstatymo..., 2014).

Konstatuojant paprastąjį recidyvą, pagal senąją BK redakciją (BK 27 straipsnio redakcija, galiojusi iki 2025 m. vasario 1 d.), nebuvo atsižvelgiama į padarytų tyčinių nusikaltimų rūšį ir pobūdį. Tai reiškia, jog padaryti tyčiniai nusikaltimai galėjo būti tapatūs, vienu rūšiai, arba priešingai – įvairių rūšių. Autorės nuomone, toks teisinis reguliavimas buvo vienas iš pagrindų, kodėl įstatymų leidėjas nusprendė, jog pagal nuo 2025 m. vasario 1 d. įsigaliojusią BK 27 straipsnio redakciją teismas, kiekvienu atveju sprenddamas dėl asmens pripažinimo recidyvistu, privalo išsamiai atlikti asmenį charakterizuojančių ir kitų aplinkybių vertinimą, atsižvelgti į kaltininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, sunkumą, tarpusavio ryšį bei kitas svarbias bylos aplinkybes.

Taigi, paprastas recidyvas pasibaigia sulig teistumo išnykimu arba panaikinimu bent už vieną nusikaltimą, esantį būtinąja recidyvo dalimi, arba kai išnyksta teistumas už sunkiausią iš recidyvą sudarančių nusikaltimų, nes asmuo laikomas teistu už kiekvieną nusikalstamą veiką tol, kol išnyksta teistumas už sunkiausią iš jų (Švedas, 2019, p. 236). Neabejotina, jog neatsiejama asmens pripažinimo recidyvistu dalis yra BK 97 straipsnis, reglamentuojantis teistumą. Teistumas baudžiamosios teisės teorijoje apibūdinamas kaip tam tikra teisinės nuteisto už nusikaltimo padarymą asmens, kuriam įsiteisėjo teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis, padėties ypatybė, būdinga tam tikrą baudžiamajame įstatyme nustatytą terminą (Švedas, p. 287, 2020). LR Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, jog teistumas asmeniui lemia tik įstatymuose nustatytas specialias baudžiamąsias teises pasekmes, tačiau teistumo pasibaigimas (kai asmuo baudžiamosios justicijos požiūriu nebelaikomas teistu) negali būti suprantamas taip, tarsi išnyksta pats asmens nuteisimo faktas, ir nereikia, kad kitose teisinių santykių srityse, pavyzdžiui, vertinant asmens reputaciją, negali būti atsižvelgiama į tai, ar asmuo buvo teistas (LR Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas).

Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017 m. lapkričio 21 d. nutartimi, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279-895/2017, pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir apeliacinės instancijos teismo nutartį dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog teismas nepagrįstai pripažino kaltinamojo G. D. atsakomybę sunkinančią aplinkybę, numatytą BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte, t. y., jog veiką padarė recidyvistas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas minimoje nutartyje akcentavo BK 97 straipsnio svarbą bei teisingą teistumo terminų apskaičiavimą taikant BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte numatytą atsakomybę sunkinančią aplinkybę: „pagal BK 97 straipsnio 3 dalį, be kita ko, turinčiais teistumą laikomi: asmenys, nuteisti už tyčinius nusikaltimus ir realiai atlikę paskirtą bausmę, –

bausmės atlikimo laikotarpiu ir po bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo: a) trejus metus, jeigu jie nuteisti už nesunkų ar apysunkį nusikaltimą; b) penkerius metus, jeigu jie nuteisti už sunkų nusikaltimą. <...> Asmuo laikomas teistu už kiekvieną nusikalstamą veiką tol, kol išnyksta teistumas už sunkiausią iš jų“. Iš bylos duomenų matyti, kad Vilniaus apygardos teismo 2003 m. lapkričio 4 d. nuosprendžiu G. D. buvo nuteistas pagal BK 149 straipsnio 1 dalį, 150 straipsnio 1 dalį (sunkų ir apysunkį nusikaltimą) ketverių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, kurią atliko realiai, o lygtinai paleistas iš pataisos namų prieš terminą, lygtinio paleidimo metu vėl padarė naują tyčinį nesunkų nusikaltimą (BK 178 straipsnio 1 dalis), už kurį buvo nuteistas Kaišiadorių rajono apylinkės teismo 2007 m. liepos 2 d. nuosprendžiu galutine subendrinta dviejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Iš pataisos namų, atlikęs bausmę, G. D. paleistas 2010 m. sausio 7 d., taigi teistumas už anksčiau padarytus tyčinius nusikaltimus išnyko 2015 m. sausio 7 d. Naują tyčinį nusikaltimą (BK 129 straipsnio 1 dalis) G. D. padarė 2015 m. spalio 13 d., taigi išnykus teistumui. Dėl šios priežasties teismas konstatavo, jog BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte nurodyta atsakomybę sunkinanti aplinkybė, jog veiką padarė recidyvistas, naikintina.

Remiantis BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punktu, baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra tada, kai veiką padaro recidyvistas. Baudžiamąją atsakomybę sunkinančios aplinkybės – tai kriterijus, leidžiantis identifikuoti didesnę nusikalstamos veikos arba kaltininko pavojingumą bei kaltininkui skirti griežtesnę baudžiamąją atsakomybę. Atsakomybę sunkinančios aplinkybės teismui parodo neigiamus aspektus, kurie didina nusikalstamos veikos bei ją padariusio asmens pavojingumą (Švedas, 2004, p. 334). Lietuvos įstatymų leidėjas, įtvirtindamas atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes kaip vieną iš skiriamos bausmės individualizavimo sąlygų, numatė, jog teismas privalo įvertinti lengvinančių ar (ir) sunkinančių aplinkybių kiekį, pobūdį, tarpusavio santykį ir motyvuotai parinkti atitinkamą (griežtesnę ar švelnesnę) bausmės rūšį (Švedas *et al.*, 2020, p. 149-150).

Šiuo aspektu yra įdomi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-495/2019. Teisėjų kolegija nagrinėjo kasatoriaus skundą dėl apeliacinės instancijos teismo netinkamo baudžiamųjų įstatymų taikymo pripažįstant nuteistojo A. B. atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog nusikalstamas veikas padarė būdamas recidyvistas, nors pirmosios instancijos teismas tokios aplinkybės nenurodė. Kasaciniame skunde buvo remiamasi argumentais, jog nei kaltinamajame akte, nei pirmosios instancijos teismo posėdyje prokuroras šios atsakomybę sunkinančios

aplinkybės, numatytos BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte, taikyti neprašė, taip pat apeliaciniame skunde nenurodė teisėtų ir pagrįstų argumentų, kodėl pavėluotai, skųsdamas pirmosios instancijos teismo nuosprendį, prašo taikyti šią atsakomybę sunkinančią aplinkybę. Kasatorius rėmėsi argumentais, jog kaltinamas asmuo turi teisę tiksliai žinoti, kuo jis yra kaltinamas, konkrečiai nurodant atsakomybės priemonių griežtumą lemiančias aplinkybes kaltinamajame akte ar bent jau pirmosios instancijos teismo posėdyje. Kasacinės instancijos teismas nurodė, jog priešingai, nei teigiama kasaciniame skunde, apeliacinės instancijos teismas, tenkindamas prokuroro apeliacinį skundą, pagrįstai pripažino nuteistojo A. B. atsakomybę sunkinančią aplinkybę, jog nusikalstamas veikas padarė būdamas recidyvistas, nors kaltinamajame akte ši aplinkybė nebuvo nurodyta ir pirmosios instancijos teismo posėdyje apie jos taikymą nebuvo kalbama. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymėjo, jog duomenys apie visus A. B. teistumus išdėstyti kaltinamajame akte ir nurodyti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio įžanginėje dalyje, todėl minėtos atsakomybę sunkinančios aplinkybės konstatavimas A. B. nebuvo netikėtas. Remdamasis minėtais argumentais, kasacinis teismas pažymėjo, jog apeliacinės instancijos teismo išvada yra teisėta ir pagrįsta, atitinka formuojamą teismų praktiką ir nėra pagrindo pripažinti aplinkybei, jog apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė baudžiamuosius įstatymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 9 d. nutartis byloje). Pabrėžtina, jog susiklosčius analogiškai situacijai, remiantis aktualia BK redakcija, apeliacinės instancijos teismas negalėtų tenkinti prokuroro apeliacinio skundo ir pripažinti atsakomybę sunkinančią aplinkybę, numatytą BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte (kad veiką padarė recidyvistas), jeigu pirmosios instancijos teismas apkaltinamojo nuosprendžio rezoliucinėje dalyje nebūtų pripažinęs asmens recidyvistu. Taigi, pagal šiuo metu galiojantį BK, atsakomybę sunkinančios aplinkybės, jog veiką padarė recidyvistas, pripažinimui yra būtinas teismo sprendimas asmenį pripažinti recidyvistu.

Atkreiptinas dėmesys, jog recidyvas Lietuvoje ne visada buvo priskiriamas prie baudžiamąją atsakomybę sunkinančių aplinkybių. Štai pagal 1961 m. BK nuostatas nusikaltimų recidyvas buvo kaltininko atsakomybę sunkinanti aplinkybė arba nusikalstamos veikos sudėtį kvalifikuojantis požymis. Recidyvas, kaip baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė, įtakos bausmės rūšies ir dydžio parinkimui buvo neapibrėžtas ir paliktas tik teismo nuožiūrai (Piesliakas, 2008, p. 260). Pagal naująjį 2000 m. BK, recidyvas nebuvo laikomas atsakomybę sunkinančia aplinkybe net iki 2015 m. kovo 23 d. įsigaliojusių baudžiamojo kodekso pakeitimų. Po šių baudžiamojo įstatymo pakeitimų, kasacinis teismas nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-

312-697/2016, pripažino, jog BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punktas laikytinas nauju nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį sunkinančiu baudžiamuoju įstatymu ir pagal BK 3 straipsnio 3 dalį neturi grįžtamosios galios. Šioje byloje kasatorius skunde nurodė, jog teismai, skirdami bausmę V. Ž., nepagrįstai nenustatė jo atsakomybę sunkinančios aplinkybės – kad nusikalstamą veiką padarė būdamas recidyvistas. Teisėjų kolegija nurodė, jog pagal BK 3 straipsnio 1 dalį, veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas, o to paties straipsnio 3 dalis numatyto, kad baudžiamasis įstatymas, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios. BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punktas, nurodantis atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kad veiką padarė recidyvistas, įsigaliojo 2015 m. kovo 24 d., o V. Ž. buvo nuteistas už tai, kad jam inkriminuotą nusikalstamą veiką padarė 2014 m. lapkričio 22 d., t. y. nusikalstamos veikos padarymo metu baudžiamasis įstatymas nelaikė atsakomybę sunkinančia aplinkybe to, kad veiką padarė recidyvistas. BK 60 straipsnio pavadinimas (atsakomybę sunkinančios aplinkybės) pats savaime rodo, kad šiame straipsnyje aprašytų kaltininko atsakomybę sunkinančių aplinkybių nustatymas sunkina nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį. Dėl to teismai, nenustatydami V. Ž. atsakomybę sunkinančios aplinkybės, numatytos BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punkte, tinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Nusikaltimų recidyvas iki 2015 m. kovo 23 d. galiojusiame BK buvo laikomas aplinkybe, turinčia įtakos asmens pavojingumui ir nulemiančia skirtinos bausmės rūšį. BK 56 straipsnio redakcija, galiojusi nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2015 m. kovo 24 d. numatė, jog recidyvistui už tyčinį nusikaltimą teismas paprastai skiria laisvės atėmimo bausmę. Antai BK projekto aiškinamajame rašte (Baudžiamojo kodekso projekto aiškinamasis raštas, 1999) buvo nurodyta, jog „priėmus naują BK baudžiamoji politika taptų labiau subalansuota. Būtų išvengta nepagrįstai griežtų bausmių taikymo <...>. Iš kitos pusės, bausmės už pavojingus nusikaltimus ir bausmės recidyvistams sugriežtėtų“. Taigi, iki 2015 m. galiojusi BK redakcija, o būtent BK 56 straipsnis, recidyvistams numatė vieną galimos skirti bausmės rūšį – laisvės atėmimą. Šiuo metu aktuali BK redakcija nenumato, kokia konkreti bausmės rūšis turėtų būti skiriama recidyvistui, ir specialioji taisyklė, jog tyčinį nusikaltimą padariusiam asmeniui, kuris yra recidyvistas, teismai paprastai skiria terminuotą laisvės atėmimo bausmę, yra panaikinta. Štai Marijampolės apylinkės teismo nuosprendžiu, priimtu baudžiamojoje byloje Nr. 1-1188-537/2022, kaltinamasis A. J., kuris tyčines nusikalstamas veikas padarė neišnykus teistumui už ankstesnio tyčinio nusikaltimo

padarymą ir buvo recidyvistas BK 27 straipsnio prasme, pripažintas kaltu dėl veikų, numatytų BK 182 straipsnio 1 dalyje ir 215 straipsnio 1 dalyje. Dėl abiejų šių veikų baudžiamasis įstatymas numato ir galimą laisvės atėmimo bausmės skyrimą, tačiau teismas, vadovaudamasis bausmių subendrinimo taisyklėmis, kaltinamajam paskyrė baudą. Skirdamas bausmę už padarytas nusikalstamas veikas teismas savo sprendimą motyvavo BK 54 straipsnyje nurodytais bausmės skyrimo pagrindais ir BK 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintais bausmės skyrimo tikslais, kurių visuma sudaro vieningą bausmės paskirtį, o teisingumo principo įgyvendinimas užtikrina kaltininkui tokios tinkamai individualizuotos bausmės paskyrimą, kuri geriausiai atitiktų įstatyme įtvirtintos bausmės paskirtį ir skiriama bausmė būtų adekvati padarytai veikai, atitiktų tos veikos pavojingumo pobūdį bei laipsnį ir kaltininko asmenybę. Tai reiškia, kad tarp siekiamo tikslo ir priemonių tokiam tikslui pasiekti, tarp nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdžio ir už šią veiką numatytos bausmės turi būti teisinga pusiausvyra. Teismas, sprenddamas, kad BK nurodyti bausmės tikslai bus pasiekti kaltinamajam už nurodytų nusikaltimų padarymą paskyrus švelniausias bausmes, t. y. baudas, jų dydžius nustatė artimus sankcijose numatytam tokios bausmės minimumui (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Analogiškoje situacijoje, vadovaujantis iki 2015 m. kovo mėnesio galiojusių teisiniu reglamentavimu, teismas recidyvą būtų privalėjęs laikyti aplinkybe, turėjusia įtakos skirtinos bausmės rūšiai, ir kaltinamajam skirti laisvės atėmimo bausmę, kuri, įvertinus visas veikos padarymo aplinkybes, galbūt būtų laikoma neproporcinga padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsniui.

2.2. Pavojingas recidyvas

Kita recidyvo rūšis yra pavojingas recidyvas. Pavojingas recidyvas yra reglamentuotas BK 27 straipsnio 2 dalyje ir nusikaltimus padariusį asmenį teismas gali pripažinti pavojingu recidyvistu keturiais alternatyviais atvejais: 1) kai naują labai sunkų nusikaltimą padaro asmuo, turėdamas neišnykusį teistumą už labai sunkų nusikaltimą; 2) asmuo, pripažintas recidyvistu, padaro naują labai sunkų nusikaltimą; 3) asmuo, pripažintas recidyvistu, jeigu bent vienas iš recidyvą sudarančių nusikaltimų yra labai sunkus, padaro naują sunkų nusikaltimą; 4) naują sunkų nusikaltimą padaro asmuo, turėdamas tris teistumus už sunkus nusikaltimus. Pavojingas recidyvas konstatuojamas teismo priimtame nuosprendyje pripažinus asmenį kaltu padarius nusikaltimą, kuris pagal konkretų BK 27 straipsnio 2 dalies punktą sukuria pavojingą nusikaltimų recidyvą (Švedas, 2004, p. 177). Atkreiptinas dėmesys, jog įstatymų leidėjas BK 27 straipsnio 2 dalyje nuroydamas

nusikaltimus, sudarančius pavojingą nusikaltimų recidyvą, nemini kaltės formos, tačiau pagal BK 11 straipsnio 5 ir 6 dalis, sunkūs nusikaltimai ir labai sunkūs nusikaltimai gali būti padaromi tik tyčia (Švedas, 2004, p. 177). Nusikaltimų, už kuriuos asmuo jau yra nuteistas praityje, bei naujų jo padarytų nusikaltimų derinių, kurie sukuria pavojingą recidyvą, sąrašas yra išsamus ir baigtinis. Vadinasi, teismas savo nuožiūra negali nei pridėti kokio nors nusikaltimo, nei nekreipti dėmesio į kurį nors iš jų sprendžiant klausimą dėl pavojingo recidyvo (Švedas *et al.*, 2019, p. 237). Analizuojant BK 27 straipsnio 4 dalį, akivaizdu, jog pavojingo nusikaltimų recidyvo derinių negali sudaryti teistumai už nusikaltimus, kuriuos asmuo padarė būdamas nepilnametis, t. y. jaunesnis negu aštuoniolikos metų, neatsargūs nusikaltimai, išnykę ar panaikinti teistumai už praityje padarytus nusikaltimus, taip pat užsienyje padaryti nusikaltimai, už kuriuos baudžiamoji atsakomybė nenumatyta BK (Švedas *et al.*, 2019, p. 237).

Asmens pripažinimas pavojingu recidyvistu yra teismo teisė, bet ne pareiga, todėl teismas, esant šiam pagrindui, privalo šį klausimą svarstyti, bet neprivalo asmenį pripažinti pavojingu recidyvistu (Švedas, 2019, p. 237). Asmens pripažinimas pavojingu recidyvistu paliktas teismo diskrecijai dėl to, kad gerokai griežtesni tokio sprendimo padariniai (Jurgelaitienė, 2004, p. 93). Atkreiptinas dėmesys, jog pagal aktualią BK redakciją, teismas turi teisę ne tik dėl asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu, bet ir dėl asmens pripažinimo recidyvistu, tačiau analizuojant BK normas, akivaizdu, jog pavojingam recidyvistui taikytinos nuostatos yra griežtesnės. Pavyzdžiui, LR BVK 68 straipsnio 5 dalyje yra numatyta, jog trumpalaikė išvyka iš laisvės atėmimo vietos į namus nesuteikiama pavojingiems recidyvistams, o BK VI skyriuje, reglamentuojančiame atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, yra numatytos tam tikros sąlygos, numatančios pavojingo recidyvisto atleidimo nuo atsakomybės negalimumą. Nuo atsakomybės negali būti atleistas asmuo, pripažintas pavojingu recidyvistu, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko (BK 38 straipsnio 2 dalis), taip pat asmuo, kuris pagal LR įstatymus pripažintas pranešėju, tačiau yra pavojingas recidyvistas (BK 39² straipsnio 2 dalis). Pavojingas recidyvistas nuo baudžiamosios atsakomybės negali būti atleistas ir pagal laidavimą (BK 40 straipsnio 10 dalis). BK 56 straipsnis taip pat numato, jog pavojingam recidyvistui už tyčinį nusikaltimą skiriama griežtesnė negu straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą nustatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkis bausmė. Pagal BK 61 straipsnio 3 dalį, nustatant įstatyme numatytos bausmės vidurkį, sudedamas minimalus ir maksimalus straipsnio sankcijoje numatytas bausmės dydis ir gautas rezultatas padalijamas pusiau. Šiaulių apygardos teismas, skirdamas bausmę V. P. už tyčinį nusikaltimą, numatytą BK 135 straipsnio 2 dalies 3 punkte (sunkus savo artimojo giminaičio ar šeimos nario

sužalojimas ar susargdinimas), atsižvelgę į tai, kad asmuo yra pripažintas pavojingu recidyvistu. Teismas, vadovaudamasis bausmių skyrimo taisykle pavojingam recidyvistui, kaltinamajam V. P. paskyrė nežymiai didesnę, nei BK 135 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkis, bausmę. Už sunkų savo artimojo giminaičio ar šeimos nario sužalojimą ar susargdinimą, BK numato laisvės atėmimo bausmę nuo dviejų iki dvylikos metų. Remiantis BK nurodytomis bausmės vidurkio apskaičiavimo taisyklėmis, bausmės už nusikaltimą, numatytą BK 135 straipsnio 2 dalies 3 punkte, vidurkis yra septyni metai $((2+12)/4)$. Teismas, teisingai pritaikęs baudžiamąjį įstatymą, V. P. paskyrė septynių metų ir vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmę, kuri yra didesnė nei BK 135 straipsnio 2 dalies 3 punkte numatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkis. (Šiaulių apygardos teismo 2014 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Kasacinės instancijos teismas yra pažymėjęs, jog taisyklė, nustatyta BK 56 straipsnyje ir numatanti, kad pavojingam recidyvistui už tyčinį nusikaltimą skiriama griežtesnė negu straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą nustatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkis bausmė, yra taikoma tik tada, kai asmenys, jau būdami pripažinti pavojingais recidyvistais, teisiami už naujo nusikaltimo padarymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, kai asmuo teismo nuosprendyje pripažįstamas pavojingu recidyvistu, skiriant bausmę tuo pačiu nuosprendžiu vadovautis BK 56 straipsnyje numatyta taisykle negalima. Nagrinėjant bausmių, skirtinų pavojingiesiems recidyvistams, dydį, įdomu apžvelgti 2009 m. gruodžio 1 d. kasacinio teismo nutartį, priimtą baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373/2009. Kasatorius teismo pripažintas pavojingu recidyvistu ir nuteistas trijų metų penkių mėnesių laisvės atėmimo bausme už dvi nusikalstamas veikas, numatytas BK 178 straipsnio 2 dalyje. Kasaciniame skunde kasatorius teigė, jog termino „pavojingas recidyvistas“ taikymas baudžiamojoje justicijoje yra antikonstitucinis ir prieštarauja LR Konstitucijos 29 ir 31 straipsniams, kurie reglamentuoja, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys turi būti lygūs ir jog bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu. Kasaciniame skunde kasatorius jokių argumentų nepateikė, tik nurodė, jog už analogišką nusikaltimą pavojingas recidyvistas ir juo nepripažintas asmuo yra baudžiami skirtingai, dėl to, anot kasatoriaus, „pavojingas recidyvistas“ yra LR Konstitucijai prieštaraujanti sąvoka. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija kasacinį skundą atmetė ir pažymėjo, jog tokie kasatoriaus teiginiai yra visiškai deklaratyvūs ir nepagrįsti samprotavimai apie sąvokos „pavojingas recidyvistas“ vartojimo neleistinumą ir „antikonstitucionalizmą“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kadangi recidyvas yra ne pačią veiką, bet nusikaltimą padariusį

asmenį apibūdinantis požymis, nurodantis tokio asmens didesnę pavojingumą, negalima sutikti su nuomone, jog dėl to, kad pavojingas recidyvistas yra baudžiamas griežčiau, jis yra mažiau lygus įstatymui ir teismui negu asmuo, padaręs analogišką nusikaltimą, bet neturėdamas pavojingo recidyvisto statuso.

Pažymėtina, jog specialioji bausmės paskyrimo pavojingam recidyvistui taisyklė turi išimtį – kitokia bausmė pavojingam recidyvistui gali būti skiriama tik BK 62 straipsnyje numatytais pagrindais, reglamentuojančiais švelnesnės, negu įstatyme numatytos, bausmės skyrimo taisyklės. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje yra nurodyta, jog net ir esant visoms formalioms sąlygoms, teismas ne privalo, bet, atsižvelgęs į visas bylos aplinkybes, gali taikyti BK 62 straipsnį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Taigi, visos aukščiau išvardytos BK nuostatos yra reikšmingos individualizuojant bausmę bei nulemiančios griežtesnę atsakomybę pavojingam recidyvistui, todėl visiškai sutiktina su įstatymų leidėjo pozicija, jog teismas, išanalizavęs visas reikšmingas bylos aplinkybes, gali, bet neprivalo, pripažinti asmenį pavojingu recidyvistu.

Kasacinis teismas yra nagrinėjęs klausimą, ar apeliacinės instancijos teismui, panaikinus pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu, atsiranda pagrindas švelninti tokiame nuteistajam paskirtą bausmę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija pažymėjo, jog „pavojingo recidyvisto“ statuso panaikinimas savaime nerodo tokio asmens mažesnio pavojingumo. Asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu panaikinimas nėra būtina sąlyga švelninti bausmę, nes asmens padarytų nusikaltimų kiekis, jų rūšys, pavojingumas lieka tie patys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

BK 27 straipsnio 4 dalis numato, jog teismas, sprenddamas dėl asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu, neatsižvelgia į teistumą už nusikaltimus, kuriuos asmuo padarė būdamas jaunesnis negu aštuoniolikos metų, neatsargius nusikaltimus, už kuriuos teistumas yra išnykęs ar panaikintas, taip pat už užsienyje padarytus nusikaltimus šio kodekso 97 straipsnio 9 dalyje numatytais atvejais. BK 97 straipsnio 9 dalyje numatyta, jog teismas, pripažindamas asmenį pavojingu recidyvistu, neatsižvelgia į įsiteisėjusį Europos Sąjungos valstybės narės teismo ar ne Europos Sąjungos valstybės narės teismo, jeigu LR tarptautinių sutarčių pagrindu gauta informacijos, kad nuteistiems asmenims įsiteisėjo tos valstybės teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis, priimtą apkaltinamąjį nuosprendį, jeigu 1) atsižvelgdamas į įsiteisėjusį teismo priimtą apkaltinamąjį nuosprendį pažeistų

pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves; 2) padaryta veika pagal LR BK nelaikoma nusikaltimu; 3) asmuo nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio pagal LR baudžiamuosius įstatymus galima baudžiamoji atsakomybė už jo padarytą veiką; 4) nepakanka gautos informacijos apie kitos valstybės teismo priimtą apkaltinamąjį nuosprendį ir šią informaciją persiuntusi valstybė per nustatytą terminą jos nepateikia; 5) yra kitų LR tarptautinėse sutartyse nustatytų pagrindų.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2022 m. birželio 28 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2k-125-648/2022, nagrinėjo nuteistojo M. Z. kasacinį skundą dėl jo pripažinimo pavojingu recidyvistu. Kasaciniu skundu nuteistasis M. Z. prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir nurodė, jog apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas jį pavojingu recidyvistu, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, o būtent BK 27 straipsnio 4 dalį bei BK 97 straipsnio 1 ir 9 dalis. Kasacinis skundas buvo grindžiamas argumentu, jog „<...> apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas M. Z. pavojingu recidyvistu, nepagrįstai atsižvelgė į Panevėžio apygardos teismo 2011 m. gruodžio 22 d. nuosprendį, kuriuo kasatorius nuteistas <...> laisvės atėmimu keturiolikai metų keturiems mėnesiams, nes šis nuosprendis priimtas už nusikaltimus, kuriuos kasatorius padarė Norvegijos Karalystėje, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė. Nors kasatorius nusikalto užsienyje, tačiau jis ten nebuvo nuteistas, jo baudžiamąją bylą nagrinėjo ir jį pripažino kaltu bei nuteisė Panevėžio apygardos teismas. Apeliacinės instancijos teismas BK 27 straipsnio 4 dalies, 97 straipsnio 1, 9 dalių nuostatas nepagrįstai aiškino plečiamai ir, pripažinęs kasatorių pavojingu recidyvistu atsižvelgdamas į užsienyje padarytus nusikaltimus, pablogino jo teisinę padėtį“. Kasacinis teismas atmetė šiuos kasatoriaus argumentus kaip nepagrįstus ir pažymėjo, jog „šiuo atveju M. Z. už Norvegijos Karalystėje padarytus nusikaltimus buvo nuteistas Lietuvoje <...>, todėl BK 27 straipsnio 4 dalies atitinkamos nuostatos ir BK 97 straipsnio 9 dalis, sprendžiant dėl M. Z. pripažinimo pavojingu recidyvistu, netaikytinos“. Šioje byloje kasatorius nurodė, jog teismas, spręsdamas klausimą dėl M. Z. pripažinimo pavojingu recidyvistu, nesilaikė BK 27 straipsnio 3 dalyje numatyto reikalavimo atsižvelgti į kaltininko asmenybę, nusikalstamą ketinimą įvykdymo laipsnį, jo dalyvavimo darant nusikaltimus pobūdį ir kitas bylos aplinkybes. Teisėjų kolegija šį kasatoriaus teiginį paneigė argumentais, jog apeliacinės instancijos teismas ne tik nustatė BK 27 straipsnio 2 dalyje numatytą vieną iš keturių nusikaltimų derinių, sukuriančių pavojingo recidyvo situaciją, bet ir atsižvelgė į M. Z. asmenybę, o būtent į tai, kad „M. Z. šioje byloje jam inkriminuotą nusikalstamą veiką <...> padarė vos pradėjęs atlikti ankstesniu nuosprendžiu jam paskirtą laisvės atėmimo bausmę, buvo aktyvus nusikaltimo vykdytojas, padaryta nusikalstama veika yra analogiško

pobūdžio tai, už kurią jis praityje jau buvo nuteistas, be to, nuteistasis pataisos namų administracijos charakterizuojamas neigiamai, iš ankstesnių teistumų jokių teigiamų išvadų nepadarė, anksčiau paskirtos ir atliktos bausmės tikslo nepasiekė“. Taigi, kasacinės instancijos teismas, įvertinęs visas aplinkybes, apibūdinančias nuteistojo M. Z. asmenybės ir jo veiksmų pavojingumą, nustatė, jog apeliacinės instancijos teismas padarė teisingą išvadą, kad yra pakankamas pagrindas pripažinti tokį asmenį pavojingu recidyvistu.

Asmens pripažinimas pavojingu recidyvistu automatiškai netenka galios, kai asmens teistumas išnyksta arba yra panaikinamas (Piesliakas, 2008, p. 264). BK 97 straipsnio 3 dalies 3 punkto 1 papunktis numato, jog pavojingi recidyvistai turinčiais teistumą laikomi ilgiausiai iš visų nuteistųjų – dešimt metų po bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo.

2.3. Kitos recidyvo rūšys, išskiriamos baudžiamosios teisės doktrinoje

Mokslinėje baudžiamosios teisės literatūroje yra išskiriamos kelios recidyvo rūšys: 1) legalusis recidyvas – situacija, kai jau teistas asmuo nuteisiamas dar kartą, o teistumas už anksčiau padarytas nusikalstamas veikas nėra išnykęs ir daro teisinę įtaką vėlesniam nuteisimui; 2) faktinis recidyvas – situacija, kai jau teistas asmuo nuteisiamas dar kartą, bet teistumas už anksčiau padarytas nusikalstamas veikas jau yra išnykęs; 3) specialusis recidyvas – situacija, kai jau teistas asmuo nuteisiamas už tapačią arba vienarūšę veiką, o teistumas už anksčiau padarytas nusikalstamas veikas nėra išnykęs; 4) penitencinis recidyvas – situacija, kai jau teistas asmuo, kuriam buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė, nuteisiamas dar kartą, o teistumas už anksčiau padarytas nusikalstamas veikas nėra išnykęs (Švedas *et al.*, 2019, p. 235-236). Recidyvo rūšių išskyrimas yra svarbus asmens baudžiamumo ir bausmių individualizavimo kriterijus. Pavyzdžiui, faktinis recidyvas neturi jokios įstatyme numatytos reikšmės asmens nuteisimui, priešingai nei legalusis, kuris rodo didesnį asmens pavojingumą, kuris, turėdamas dar neišnykusį (ar įstatymų nepanaikintą) teistumą, sąmoningai renkasi pakartotinai nusikalsti. Specialusis recidyvas gali rodyti asmens polinkį daryti tam tikro pobūdžio veikas, o penitencinis gali reikšti neveiksmingą resocializaciją.

2.3.1. Legalusis recidyvas

LR BK 27 straipsnyje įtvirtintas recidyvo institutas iš esmės atitinka baudžiamosios teisės doktrinoje analizuojamo legaliojo recidyvo apibrėžimą. Legaliojo recidyvo atveju, ankstesnis asmens teistumas, kuris dar neišnykęs ar nepanaikintas įstatymo nustatyta tvarka, turi juridinės reikšmės vėlesniam asmens teistumui.

BK 27 straipsnyje nurodytos tam tikros aplinkybės, kurioms esant asmuo teismo pripažįstamas recidyvistu arba pavojingu recidyvistu. Be abejonės, šios aplinkybės iš esmės yra juridškai reikšmingos nuteisiant asmenį, nes yra pagrindas tokio asmens teisinio statuso nustatymui – pripažinimui recidyvistu arba pavojingu recidyvistu. Nors aktualioje BK redakcijoje nebeliko specialiosios bausmės skyrimo nuostatos recidyvistui¹, ši nuostata vis tik galioja skiriant bausmę pavojingam recidyvistui. Legalusis recidyvas, kaip viena iš recidyvo rūšių, nors ir ne visais atvejais, tačiau gali būti laikomas kaip viena iš aplinkybių, kuri leidžia didinti bausmės nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui ribas.

2.3.2. Faktinis recidyvas

Faktinis recidyvas, priešingai nei legalusis, neturi jokios teisinės reikšmės ir į jį nėra atsižvelgiama skiriant bausmę nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui. Analizuojant tokį faktinio recidyvo apibrėžimą, galima modeliuoti situacijas, kurios galėtų būti priskiriamos šiai recidyvo rūšiai. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismo teisėjų kolegija konstatavo, jog nuteistasis M. Č. negali būti pripažįstamas recidyvistu. Nors M. Č. ir buvo teistas tris kartus už tyčines nusikalstamas veikas nuosavybei, tačiau teistumas už šias veikas iki naujų nusikaltimų padarymo jam buvo išnykęs (Šiaulių apygardos teismo 2024 m. spalio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Taigi, aptartu atveju M. Č. už praeityje padarytas tyčines veikas laikomas neteistu ir tos veikos negali turėti jokios juridinės reikšmės asmens nuteisimui už veikas, padarytas po teistumo išnykimo. Plačiąją prasme tokią situaciją, kai asmuo, išnykus ankstesniems teistumams, kartoja naujus nusikaltimus, galima vadinti recidyvu tame kontekste, jog recidyvo sąvoka bendrąją prasme yra aiškinama kaip tam tikrų, dažniausiai neigiamų, reiškinių pasikartojimas. Žinoma, faktinio recidyvo aplinkybė gali turėti įtakos charakterizuojant kaltininko asmenybę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, jog visos byloje nustatytos kaltininko asmenybės charakterizuojančios

¹ Kaip analizuota darbo 2.1. poskyryje, teismas recidyvistui nuo 2015 m. įsigaliojusių BK 56 straipsnio pakeitimų gali skirti su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę, jeigu tai numato nusikaltimo, už kurį asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, sankcija.

aplinkybės (tame tarpe ir išnykę teistumai), patvirtina asmens polinkį nusikalsti, taip pat tai, jog toks asmuo savo nusikalstamo elgesio nevertina kritiškai ir iš ankstesnių teistumų teigiamų išvadų nedaro (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Dar kartą akcentuotina, kad baudžiamosios teisės kontekste faktinis recidyvas jokių pasekmių nusikaltimą padariusio asmens nuteisimui neturi, tačiau tai gali būti viena iš aplinkybių, neigiamai charakterizuojančių asmenį bei rodančių jo polinkį nusikalsti.

Remiantis Informatikos ir ryšių departamento duomenimis, 2024 m. Lietuvoje ištirtos 2232 nusikalstamos veikos, kurias pakartotinai padarė anksčiau nusikalstamas veikas padarę asmenys. Iš šių nusikalstamų veikų, 633 buvo baudžiamieji nusižengimai padaryti asmenų, anksčiau teistų už nusikalstamų veikų padarymą. Kaip analizuota aukščiau², baudžiamųjų nusižengimų kartojimas recidyvu gali būti laikomas tik teoriškai ir nėra recidyvo ar pavojingo recidyvo sudėtine dalimi. Kai asmuo yra teisiamas už tyčinį nusikaltimą, o ankstesnis teistumas už baudžiamąjį nusižengimą nėra išnykęs, ankstesnio teistumo faktas negali būti laikomas pagrindu pripažinti recidyvo egzistavimą. Atitinkamai 2024 m. Lietuvoje buvo ištirti 1599 nusikaltimai, kuriuos padarė asmenys, anksčiau teisti už nusikaltimus. Vėlgi, statistika nenurodo, už kokio pobūdžio nusikaltimus asmenys buvo nuteisti, ar turėjo neišnykusį teistumą. Taigi, aukščiau pateikta statistika iš esmės nurodo faktinio recidyvo dalį Lietuvoje, iš kurios galima susidaryti tam tikrą „portretą“, kiek asmenų vis dėlto nusikalsta pakartotinai. Darytina išvada, jog baudžiamieji nusižengimai laikomi mažiau pavojinga baudžiamajame įstatyme uždrausta veika, kuri negali būti recidyvo sudėties dalimi, o pakartotinis nusikaltimų darymas ne visada yra pagrindas konstatuoti recidyvo egzistavimą. Faktiniam recidyvui (priešingai nei legaliam) nėra būtina teistumo sąlyga, todėl jis yra laikomas kriminologijos, o ne baudžiamosios teisės nagrinėjimo dalyku, ir darbe plačiau neanalizuojamas.

2.3.3. Specialusis recidyvas

Baudžiamosios teisės mokslinėje literatūroje specialiuoju recidyvu laikomi tokie atvejai, kai asmuo, turėdamas neišnykusį teistumą, nuteisiamas dar kartą už tapačią arba vienarūšę nusikalstamą veiką (Švedas *et al.*, 2019, p. 236). Kaip jau analizuota anksčiau, iki aktualios BK redakcijos įsigaliojimo, asmens konstatavimo recidyvistu faktui pakartotinai padaryto nusikaltimo esmė ir pobūdis reikšmės neturėjo. Baudžiamasis įstatymas numatė, jog

² Plačiau apie tai, kodėl baudžiamieji nusižengimai nėra laikomi sudėtine recidyvo dalimi, analizuojama darbo 1 skyriuje.

recidyvo konstatavimui svarbu buvo tik tai, kad asmuo, turėdamas neišnykusį ar nepanaikintą teistumą už tyčinį nusikaltimą, kurį padarė būdamas pilnametis, vėl padarė vieną ar daugiau naujų tyčinių nusikaltimų.

Tapachios nusikalstamos veikos – tai veikos, atitinkančios tą patį BK straipsnį (tą pačią ar skirtingas jo dalis) (Piesliakas, 2008, p. 125-126). Tapati nusikalstama veika savo požymiais yra kone identiška prieš tai padarytai nusikalstamai veikai, už kurią asmens teistumas nėra išnykęs ar panaikintas įstatymo nustatyta tvarka. Pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismas 2023 m. balandžio 12 d. nuosprendžiu G. M. pripažino kaltu padarius nusikaltimą, numatytą BK 182 straipsnio 1 dalyje. Apkaltinamajame nuosprendyje pažymėta, jog G. M. 2022 m. gruodžio 16 d. Vilniaus miesto apylinkės teismo yra nuteistas pagal BK 182 straipsnio 1 dalį šešiasdešimties parų arešto bausme, kuri analizuojamo nuosprendžio priėmimo dieną buvo neatlikta. Už veiką, numatytą BK 182 straipsnio 1 dalyje, asmuo baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trijų metų. Pagal BK 11 straipsnio 3 dalį, toks nusikaltimas yra nesunkus, o BK 97 straipsnio 3 dalies 3 punktas įtvirtina, jog už nesunkų tyčinį nusikaltimą asmuo laikomas teistu trejus metus po bausmės atlikimo. Taigi, šiuo atveju G. M., turėdamas neišnykusį ir įstatymų nustatyta tvarka nepanaikintą teistumą už anksčiau praeityje padarytą veiką, numatytą BK 182 straipsnio 1 dalyje, pakartotinai padarė identišką veiką, atitinkančią minėtą BK straipsnį. Šiuo konkrečiu atveju teismas, atsižvelgdamas į minėtas aplinkybes, konstatavo, jog kaltinamasis pakankamų teigiamų išvadų iš savo netinkamų, visuomenėje smerktinų, nusikalstamų veiksmų nedaro, yra abejingas visuomenėje nustatytoms elgesio taisyklėms ir moralės normoms, turi polinkį nesilaikyti įstatymų ir daryti tuos pačius teisės pažeidimus (Kauno apylinkės teismo 2023 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Vienarūšėmis laikomos nusikalstamos veikos, atitinkančios skirtingus BK straipsnius, bet ginančius tas pačias baudžiamojo įstatymo vertybes, t. y. numatytas viename BK specialiosios dalies skyriuje (Piesliakas, 2008, p. 126). Tokios nusikalstamos veikos turi esminį panašumą pagal savo teisinę prigimtį ar objektą. Marijampolės apylinkės teismas A. V. pripažino kaltu padarius BK 259 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikaltimą. Teismas, spręsdamas klausimą dėl kaltinamajam skirtinos bausmės rūšies bei dydžio, atsižvelgė į jo padarytos nusikalstamos veikos ir jo asmenybės pavojingumą, įvertino, kad kaltinamasis A. V. 2011 m. teistas pagal BK 260 straipsnio 3 dalį, yra pripažintas pavojingu recidyvistu (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Taigi, šiuo atveju minėtas asmuo, turėdamas neišnykusį teistumą už

anksčiau padarytą BK 260 straipsnio 3 dalyje numatytą nusikaltimą bei už šį nusikaltimą paskirtą laisvės atėmimo bausmę atlikdamas įkalinimo įstaigoje, padarė naują nusikaltimą, numatytą BK 259 straipsnio 1 dalyje. Abu nusikaltimai yra įtvirtinti BK XXXVII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis“. Šiame skyriuje numatytų nusikaltimų objektas – visuomenės sveikata, kuriai keliamas pavojus pažeidžiant teisės aktais nustatytą narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvartos tvarką (Švedas *et al.*, 2004, p. 293, 307). Taigi, tiek BK 259 straipsnio 1 dalyje, tiek ir BK 260 straipsnio 3 dalyje numatytų nusikaltimų objektas yra tas pats, šiomis nusikalstamomis veikomis yra kėsinamasi į visuomenės sveikatą, analizuotu atveju antrasis nusikaltimas padarytas neišnykus teistumui už pirmiau padarytą nusikaltimą, todėl tokią situaciją galima pripažinti specialiuoju recidyvu kaltininkui padarius vienarūšius nusikaltimus.

2.3.4. Penitencinis recidyvas

Penitencinis recidyvas (dar vadinamas penitenciariniu recidyvu) siejamas su asmens, kuris praeityje teistas paskiriant laisvės atėmimo bausmę, pakartotiniu nuteisimu, kai ankstesnis teistumas už pirmiau padarytą nusikaltimą nėra išnykęs (Švedas *et al.*, 2019, p. 236). Taigi, penitencinis recidyvas gali būti suprantamas dviem atvejais: kai asmuo, atlikdamas laisvės atėmimo bausmę įkalinimo įstaigoje, nuteisiamas už naują nusikalstamą veiką, arba kai asmuo, turėdamas dar neišnykusį arba įstatymų nustatyta tvarka nepanaikintą teistumą už praeityje padarytą nusikaltimą, už kurį buvo nuteistas laisvės atėmimo bausme, padaro naują nusikalstamą veiką.

Tai, jog nusikalstamų veikų recidyvas yra nusikalstamą veiką padariusį asmenį apibūdinantis požymis, iš esmės grindžiama nuomone, jog jeigu neišnykusį teistumą turintis asmuo padaro naują nusikalstamą veiką, reiškia, jis nepaiso ankstesnio teismo nuosprendžio, neketina laikytis įstatymų ir kelia didesnę pavojų visuomenei. Tokio asmens atžvilgiu bausmė nors ir buvo paskirta bei įvykdyta (arba vykdoma), tačiau nebuvo įgyvendinta BK 41 straipsnio 2 dalyje numatyta bausmės paskirtis, kuri yra ne tik nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį, bet ir sulaikyti jį nuo naujų nusikalstamų veikų darymo, apriboti galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, ir, žinoma, paveikti bausmę atlikusius (atliekančius) asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir daugiau nenusikalstų. Svarbu paminėti, jog BK numatytų bausmės paskirčių įgyvendinimui svarbus ne tik formalus bausmės vykdymo organizavimas.

Pavyzdžiui, asmenys, kuriems paskirta laisvės atėmimo bausmė, ypatingai turėtų būti orientuojami į resocializaciją. LR probacijos įstatymo (Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas, 2011) (toliau – Probacijos įstatymas) 2 straipsnio 5 punkte nurodyta, jog probacija – sąlyginė alternatyva paskirtai arešto ar laisvės atėmimo bausmei (bausmės ar jos dalies vykdymo atidėjimas ir lygtinis paleidimas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos), kurios metu vykdoma probuojamojo priežiūra. Probacijos įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog probacijos tikslas yra užtikrinti veiksmingą probuojamųjų resocializaciją ir mažinti nusikalstamų veikų recidyvą. BVK 52 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodyta, jog vienas iš laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos tikslų yra mažinti jų nusikalstamų veikų recidyvą. Taigi, įvertinus aukščiau nurodytą teisinį reglamentavimą, akivaizdu, kad probacijos tikslas – veiksmingos probuojamųjų resocializacijos užtikrinimas, o resocializacijos tikslas – nusikalstamų veikų recidyvo mažinimas. Resocializacija suvokiama kaip procesas, kuriame žmogus (naujai) mokosi gyventi visuomenėje (Sakalauskas *et al.*, 2020, p. 28). Pažymima, kad recidyvas ne toks dažnas, kai kaliniai būna parengiami išeiti iš kalėjimo į gyvenimą už jo ribų, įstatymų paisančioje bendruomenėje (Vosyliūtė, 2024, p. 549). Yra laikomasi pozicijos, jog viena iš esminių humaniško ir į asmens integraciją orientuoto kalinimo prielaidų yra ta, kad išankstinis įkalinto asmens parengimas išeiti į laisvę ir į palaipsnį perėjimą orientuotas įkalinimo organizavimas didina asmens socialinės integracijos tikimybę (Sakalauskas, p. 2013, 37-54). Įvairiose šalyse atlikti tyrimai rodo, kad recidyvas didesnis yra tada, kai asmuo paleidžiamas iš tiesiog pagal paprasčiausią asmens uždarymo („atsėdėjimo“) principą organizuoto įkalinimo, palyginus su tokia kalinimo forma, kai asmuo kryptingai ruošiamas gyvenimui laisvėje (Sakalauskas *et al.*, 2020, p. 38). Taigi, penitencinio recidyvo prevencijai yra svarbus tinkamas žalingo kalinimo poveikio mažinimas, įskaitant ir taikytinas resocializacijos priemones, kurios skatintų nuteistuosius ugdyti gebėjimus gyventi laisvėje nenusikalstant (Sakalauskas, 2015, p. 64). Tarptautinė teisė siūlo vykdyti tokią baudžiamąją politiką, kuri skatintų laipsnišką kalinimo pokytį, judėjimą nuo griežtesnių sąlygų prie mažiau ribojančių, o galutiniame etape – prie atviros kontrolės, geriausia bendruomenėje, sąlygų (Vosyliūtė, 2024, p. 548-549).

LR BVK 82 straipsnis reglamentuoja lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos taikymo pagrindus. Vadovaujantis baudžiamaisiais įstatymais, terminuoto laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji, kurių nusikalstamo elgesio rizika žema arba kurie padarė akivaizdžią pažangą tokią riziką mažindami (išskyrus terminuoto laisvės atėmimo bausmę atliekančius nuteistuosius, kuriems iš dalies atidėtas bausmės vykdymas buvo panaikintas, taip pat kuriems lygtinis paleidimas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos buvo

panaikintas ir jie teismo nutartimi buvo pasiūsti atlikti likusios nuosprendžiu paskirtos bausmės dalies), gali būti lygtinai paleisti iš laisvės atėmimo vietų įstaigos, jeigu jie: 1) nuteisti už nusikaltimus, padarytus dėl neatsargumo, taip pat nepilnamečiai ir kiti nuteistieji, kuriems paskirta bausmė neviršija ketverių metų laisvės atėmimo, ir yra atlikę vieną trečdalį paskirtos laisvės atėmimo bausmės; 2) nuteisti laisvės atėmimo bausme, viršijančia ketverius metus, bet neviršijančia dešimt metų laisvės atėmimo, ir yra atlikę pusę paskirtos laisvės atėmimo bausmės; 3) nuteisti laisvės atėmimo bausme, viršijančia dešimt metų, bet neviršijančia dvidešimt penkerių metų laisvės atėmimo, ir yra atlikę du trečdalius paskirtos laisvės atėmimo bausmės. Minėtas BVK straipsnis nenumato, jog recidyvistas ar pavojingas recidyvistas negali būti lygtinai paleistas iš laisvės atėmimo vietos įstaigos. Svarbu, jog nuteistasis (neatsižvelgiant į recidyvisto ar pavojingo recidyvisto statusą), būtų atlikęs tam tikrą įstatyme nustatytą terminuoto laisvės atėmimo bausmės dalį ir būtų padaręs akivaizdžią pažangą mažindamas savo nusikalstamo elgesio riziką. Siekiant mažinti pakartotinai nusikalstančių asmenų rizikos veiksnius, keisti mąstymą ir elgesį, susijusį su pakartotiniu nusikalstamumu, nuteistiesiems yra taikomos elgesio pataisos programos (Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikų..., 2012). LR teisinė sistema iš esmės numato tam tikras programas, skirtas ne tik asmenų, padariusių nusikaltimus pirmą kartą, pakartotinių nusikaltimų darymo prevencijai, bet ir suteikia visas galimybes ir reikiamą pagalbą asmenims, jau pripažintiems recidyvistais ir atliekančiais laisvės atėmimo bausmę įkalinimo įstaigose, dalyvauti elgesio pataisos programose, mažinti nusikalstamo elgesio riziką ir tokiu būtu greičiau ir sėkmingiau integruotis į visuomenę, besilaikančią įstatymo normų.

3. RECIDYVO INSTITUTAS BALTIJOS ŠALIŲ BAUDŽIAMOJOJE TEISĖJE

Recidyvo institutas yra numatytas ir 2008 m. liepos 24 d. Tarybos pamatiniame sprendime 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose (Tarybos pamatinis sprendimas 2008/675/TVR dėl..., 2008). Šio sprendimo 3 straipsnyje numatyta Europos Sąjungos valstybių narių pareiga užtikrinti, kad baudžiamojame byloje prieš tam tikrą asmenį į ankstesnius kitose valstybėse Europos Sąjungos narėse dėl to paties asmens priimtus apkaltinamuosius nuosprendžius dėl kitų faktų, apie kuriuos buvo gauta informacija pagal taikomus dokumentus dėl tarpusavio teisinės pagalbos arba keitimosi informacija apie teistumą, būtų atsižvelgta tokia apimtimi, kokia atsižvelgiama į ankstesnius nacionalinius apkaltinamuosius nuosprendžius, ir kad jiems būtų paskirtos teisinės pasekmės, lygiavertės toms, kurios pagal nacionalinę teisę priskiriamos ankstesniems nacionaliniams apkaltinamiesiems nuosprendžiams. Taigi, šis Europos Sąjungos teisės aktas įtvirtina sprendimų baudžiamosiose bylose abipusio pripažinimo principo įgyvendinimą, nes pagal „jį valstybės narės teismas turi galėti atsižvelgti į kitų valstybių narių teismų priimtus galutinius nuosprendžius baudžiamosiose bylose, kad galėtų įvertinti teisės pažeidėjo įvykdytus pažeidimus ir nustatyti recidyvą bei nustatyti taikytinos bausmės rūšį bei jos vykdymui reikalingą tvarką“.

Daugelis užsienio valstybių savo baudžiamuosiuose įstatymuose taip pat numato recidyvo institutą. Recidyvas paprastai siejamas su bausmės skyrimu: jis gali būti vertinamas kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė arba jam taikomos specialios bausmės skyrimo taisyklės (Švedas *et al.*, 2019, p. 238).

Magistro darbe pasirinkta analizuoti, kaip recidyvą ir jo rūšis reglamentuoja Baltijos šalių BK. Įdomu, jog Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendras istorinis kontekstas nemažai prisidėjo prie nepriklausomų valstybių teisinių sistemų kūrimo. Sovietinės okupacijos laikotarpiu Lietuvos, Latvijos ir Estijos baudžiamoji teisė buvo grindžiama Sovietų Sąjungos baudžiamaisiais įstatymais, todėl atgavus nepriklausomybę, visos šalys siekė tokio teisinio reguliavimo, kuris geriausiai atitiktų modernius nepriklausomos valstybės interesus. Nepaisant bendro istorinio konteksto, šios valstybės formavo savo baudžiamąją teisę savarankiškai, todėl visų šių valstybių teisinėse sistemose recidyvo institutas reglamentuotas panašiai, tačiau ne identiškai.

Latvijos baudžiamojo kodekso (Criminal Code of Latvia, 1998) 27 straipsnyje yra numatyta, jog nusikalstamos veikos recidyvas yra nauja tyčinė nusikalstama veika, kurią asmuo padaro po to, kai jis buvo nuteistas už anksčiau padarytą tyčinę nusikalstamą veiką, jeigu naujos nusikalstamos veikos padarymo metu teistumas už ją nebuvo panaikintas arba išnykęs įstatymų nustatyta tvarka. Latvijos Respublikos baudžiamojo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad nusikalstamos veikos klasifikuojamos į baudžiamuosius nusižengimus (angl. *criminal violations*) ir nusikaltimus (angl. *crimes*). Pagal Latvijos baudžiamąjį kodeksą, skirtingai nei pagal Lietuvoje galiojantį teisinį reguliavimą, recidyvo sudėtine dalimi yra visos naujos tyčinės nusikalstamos veikos, padarytos po to, kai asmuo jau buvo nuteistas už anksčiau padarytą tyčinę nusikalstamą veiką ir teistumas už tą veiką nėra išnykęs ar panaikintas įstatymų numatyta tvarka. Vadinasi, Latvijoje recidyvo konstatavimui svarbūs ne tik tyčiniai nusikaltimai, bet ir tyčiniai baudžiamieji nusižengimai. Pastebėtina, jog Latvijoje galiojantis baudžiamasis kodeksas neišskiria jokių recidyvo rūšių, kaip, pavyzdžiui, šios rūšys yra išskirtos Lietuvos BK. Latvijos baudžiamasis kodeksas, įsigaliojęs 1999 m., pakeitė iki tol galiojusį 1961 m. Latvijos baudžiamąjį kodeksą (Krastinš, 1998, p. 13). Naujajame 1999 m. Latvijos baudžiamajame kodekse nebeliko „ypač pavojingo recidyvisto“ sąvokos, nes naujojo baudžiamojo įstatymo specialiojoje dalyje nebeliko nuostatų, kuriose atsakomybė nustatoma atsižvelgiant į subjekto asmenines savybes – jog veiką padarę ypač pavojingas recidyvistas (Krastinš, 1998, p. 15). Šie baudžiamojo įstatymo pakeitimai buvo grindžiami argumentais, jog už nusikalstamos veikos padarymą įstatymui lygūs visi asmenys, nepaisant jų asmeninių savybių. Taip pat kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijos nėra absoliučios, o bendrojoje naujojo kodekso dalyje kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė nurodytas nusikalstamų veikų recidyvas suteikia galimybę į šią aplinkybę atsižvelgti skiriant bausmę (Krastinš, 1998, p. 22). Pažymėtina, jog Latvijos baudžiamasis kodeksas nenumato, ar turėtų būti atsižvelgiama į ankstesnes tyčines nusikalstamas veikas, kurias padarė asmuo, nesulaukęs pilnametystės. Latvijos BK 48 straipsnio 1 dalies 1 punktas reglamentuoja, jog nusikalstamų veikų recidyvas gali būti laikomas atsakomybę sunkinančia aplinkybe. To paties straipsnio 2 dalyje numatyta, jog, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį, gali būti nuspręsta nė vienos iš kodekse išvardytų aplinkybių (tame tarpe ir aplinkybės, jog egzistuoja nusikalstamų veikų recidyvas) nepripažinti sunkinančiomis. Štai LR BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punktas aiškiai nurodo, jog atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra kai veiką padarė recidyvistas ir teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, priešingai nei Latvijoje, negali nuspręsti šios aplinkybės nepripažinti atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Žinoma, Latvijos baudžiamojo kodekso

51 straipsnis numato tam tikras bausmių skyrimo taisykles tais atvejais, kai yra nustatytas nusikalstamų veikų recidyvas. Asmeniui, kuris praeityje buvo teistas ir, neatlikęs paskirtos bausmės, padarė naują nusikalstamą veiką ir yra nustatytas nusikalstamų veikų recidyvas, teismas prie bausmės už naują nusikalstamą veiką prideda ne mažiau kaip trečdalį neatliktos bausmės. Taigi, Latvijoje nusikalstamų veikų recidyvas, kaip ir Lietuvoje, yra siejamas su tam tikros bausmės skyrimu. Nors Latvijos baudžiamoji teisė nenumato specifinių bausmių, skirtų tik recidyvistams, nusikalstamų veikų recidyvo faktas vis dėlto gali turėti įtakos griežtesnėms bausmėms.

Estijoje, kaip ir Lietuvoje ar Latvijoje, atkūrus Nepriklausomybę vis dar galiojo „sovietinio palikimo“ BK, kuris atspindėjo ne laisvos ir Nepriklausomos valstybės, o Sovietų Sąjungos baudžiamąją teisę (Sootak, 1996, p. 53). Tai, jog visos trys valstybės viena po kitos paskelbė nepriklausomybę, turėtų suponuoti mintį, jog naujai besikuriančių nepriklausomų valstybių teisinė sistema turėtų būti panaši. Baltijos valstybėms savarankiškai ėmus rengti demokratinių baudžiamųjų įstatymų pagrindus, akivaizdu, jog ne visi klausimai valstybėse buvo sureguliuoti vienodai. Priešingai nei Lietuvos ar Latvijos BK, Estijos BK (Criminal Code of the Republic of Estonia, 2001) bendrojoje dalyje neįtvirtina recidyvo instituto, nenumato jokių jo rūšių. Ši aplinkybė nereiškia, jog asmenys, pakartotinai darantys nusikalstamas veikas, pagal Estijoje galiojančius baudžiamuosius įstatymus nėra baudžiami kitaip nei asmenys, nusikaltę pirmą kartą. Estijos BK nusikalstamų veikų recidyvą reglamentuoja kaip tam tikrą veiką kvalifikuojantį požymį. Toliau pateikiami keli pavyzdžiai, kokių nusikalstamų veikų sudėtimi yra recidyvas (nusikalstamos veikos padarymas pakartotinai). Estijos BK 113 straipsnio 1 dalis už nužudymą numato laisvės atėmimą nuo šešerių iki penkiolikos metų, o to paties kodekso 114 straipsnio 1 dalies 4 ir 9 punktai numato, jog už nužudymą, padarytą ne pirmą kartą, arba kai tas pats asmuo anksčiau teistas už tyčinį nusikaltimą, kuris sukėlė rimtą žalą nukentėjusiojo sveikatai, baudžiamas laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Pagal Estijos BK 121 straipsnio 1 dalį asmuo už kito asmens sveikatos sužalojimą ar fizinį smurtą, sukeliant skausmą, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki vienerių metų, tačiau šio straipsnio 2 dalies 3 punktas numato kvalifikuojantį nusikalstamos veikos požymį, jog veika buvo padaryta pakartotinai, kuriam esant asmeniui skirtinos bausmės ribos prasiplečia – jam gali būti skiriama bauda arba laisvės atėmimas iki penkerių metų. Taigi, nors Estijos baudžiamieji įstatymai tiesiogiai neįtvirtina recidyvo, nenumato konkrečių jo rūšių, kaip tai numato mūsų šalies nacionalinė teisė, tačiau nusikalstamų veikų recidyvas turi įtakos skiriamų bausmių dydžiui. Toks reguliavimas lemia tam tikrą išvadą, jog nors Estijos BK ir neįtvirtina, kad nusikalstamas

veikas kartojantys asmenys yra pavojingesni visuomenei, tačiau griežtesnių sankcijų skyrimas už nusikalstamų veikų recidyvą aiškiai parodo, kad tokiems nuolatiniais įstatymų pažeidėjams turėtų būti skiriamos kitokios bausmės nei pirmą kartą nusikaltusiems asmenims.

Taigi, įvertinus atliktą Latvijos ir Estijos baudžiamųjų kodeksų normų, reglamentuojančių recidyvą, analizę, bei lyginant šių valstybių teisinį reguliavimą su Lietuvoje galiojančių recidyvo reguliavimu, akivaizdu, jog pagal Latvijoje galiojantį baudžiamąjį kodeksą, skirtingai nei Lietuvoje, recidyvo sudėtine dalimi yra laikomos visos naujos tyčinės nusikalstamos veikos, padarytos po to, kai asmuo jau buvo nuteistas už anksčiau padarytą tyčinę nusikalstamą veiką ir teistumas už tą veiką nėra išnykęs ar panaikintas įstatymų nustatyta tvarka. Vadinasi, Latvijoje recidyvo konstatavimui svarbūs ne tik tyčiniai nusikaltimai, bet ir tyčiniai baudžiamieji nusižengimai. Atkreiptinas dėmesys, jog Latvijos baudžiamasis kodeksas nenumato jokių recidyvo (ar recidyvisto) rūšių, kaip tai numato Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Estijos baudžiamasis kodeksas, skirtingai nei Lietuvoje galiojantis BK, bendrojoje dalyje nereglamentuoja recidyvo instituto, tačiau recidyvas Estijoje yra laikomas tam tikrų veikų kvalifikuojančiu požymiu, lemiančiu griežtesnes bausmes.

IŠVADOS

1. Recidyvas baudžiamojoje teisėje yra to paties asmens padaryti ne mažiau kaip du tyčiniai nusikaltimai, kai už ankstesnįjį nusikaltimą teistumas neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka. Nors baudžiamosios teisės teorijoje recidyvas siejamas su bet kokių nusikalstamų veikų kartojimu, tačiau pagal LR BK recidyvas yra tik vienos nusikalstamos veikos rūšies – nusikaltimų – kartojimas. Aiškinant BK 27 straipsnio konstrukciją, akivaizdu, jog recidyvas Lietuvos teisinėje sistemoje skirstomas į dvi rūšis: paprastąjį recidyvą ir pavojingą recidyvą.
2. Teismas, įvertinęs kaltininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, jų sunkumą, tarpusavio ryšį ir kitas bylos aplinkybes, turi teisę (bet ne pareigą) pripažinti asmenį recidyvistu. Pavojingu recidyvistu teismas gali pripažinti asmenį, pripažintą kaltu dėl nusikaltimo, kuris pagal konkretų BK 27 straipsnio 2 dalies punktą sukuria pavojingą nusikaltimų recidyvą.
3. Baudžiamosios teisės doktrinoje išskiriamos keturios recidyvo rūšys: legalusis recidyvas (atitinka recidyvo institutą, reglamentuotą LR BK), faktinis recidyvas (neturi jokios juridinės reikšmės, tačiau gali būti atsižvelgiama charakterizuojant kaltininką), specialusis recidyvas (rodo asmens polinkį daryti tapačias ar vienarūšes nusikalstamas veikas) ir penitencinis recidyvas (penitencinio recidyvo prevencijai svarbu taikyti nuteistiesiems veiksmingas resocializacijos priemonės, skatinančias nuteistuosius ugdyti gebėjimus gyventi visuomenėje nenusikalstant).
4. Baltijos šalys recidyvo institutą reglamentuoja skirtingai – recidyvas Lietuvos BK įtvirtintas bendrojoje dalyje, išskiriamas į dvi rūšis ir recidyvo sudėtine dalimi laikomi tik tyčiniai nusikaltimai. Latvijoje recidyvo sudėtine dalimi yra ir tyčiniai baudžiamieji nusižengimai, recidyvas neturi jokių rūšių, o Estijoje recidyvas yra laikomas nusikalstamas veikas kvalifikuojančiu požymiu, lemiančiu griežtesnę atsakomybę.

PASIŪLYMAI

1. Recidyvo institutas LR BK įtvirtintas IV skyriuje, reglamentuojančiame nusikalstamos veikos stadijas ir formas. Atsižvelgiant į atliktą analizę, jog recidyvas yra kaltininką, o ne pačią nusikalstamą veiką apibūdinantis elementas, siūloma recidyvą reglamentuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso III skyriuje, kuriame įtvirtinti nusikalstamos veikos subjekto (fizinio asmens) požymiai.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Nacionaliniai teisės norminiai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). Valstybės žinios, 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). Valstybės žinios, 89-2741;
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). Valstybės žinios, 37-1341;
4. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (2002). Valstybės žinios, 73-3084;
5. Lietuvos Respublikos probacijos įstatymas (2011). Valstybės žinios, 4-108;
6. Lietuvos tarybų socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). Vyriausybės žinios, 18-147;

Užsienio valstybių teisės aktai:

7. Criminal Code of Latvia (1998). Prieiga per internetą: <https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/Criminal%20Code%20of%20Latvia.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
8. Criminal Code of the Republic of Estonia (2001). Prieiga per internetą: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
9. 2008 m. liepos 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas Nr. 2008/675/TVR dėl atsižvelgimo į apkaltinamuosius nuosprendžius Europos Sąjungos valstybėse narėse naujose baudžiamosiose bylose;

Specialioji literatūra:

10. Abramavičius, A., Prapiestis, J., Švedas, G. (2020). Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, II knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
11. Abramavičius, A. et al. (2001). Baudžiamoji teisė. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas;
12. Jurgelaitienė, G. (2004). Galiojančių baudžiamųjų įstatymų įtakos nusikalstamų veikų recidyvui kriminologinė analizė. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3283/3081> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];

13. Krastinš, U. (1998). The New Criminal Code of Latvia. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3866/3650> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
14. Levon, J., Prapiestis, D., Švedas, G., Veršekys, P. (2017). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
15. Piesliakas, V. (2009). Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Antroji pataisyta ir papildyta laida. Vilnius: Justitia;
16. Piesliakas, V. (2008). Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Vilnius: Justitia;
17. Sakalauskas, G. et al. (2020). Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos. Vilnius: Žara. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2020/03/Kalinimo-salygos.pdf> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
18. Sakalauskas, G. (2015). Kalinių ir darbuotojų santykių įkalinimo įstaigose svarba nuteistųjų integracijai ir įstaigoje vyraujančiai atmosferai. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/4859/3114> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
19. Sakalauskas, G. (2013). Įkalinimo prielaidos ir galimybės Lietuvoje. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/1919/1157> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
20. Sootak, J. (1996). Development of Estonian Criminal Law. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.juridicainternational.eu/article_full.php?uri=1996_I_52_development-of-estonian-criminal-law [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
21. Švedas, G. et al. (2019). Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, I knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla;
22. Švedas ir kt. (2004). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Vilnius: teisinės informacijos centras;
23. Vosyliūtė, A. (2024). Lygtinio paleidimo taikymą reglamentuojančių įstatymų kaita ir kokybė atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. *Lietuvos baudžiamosios justicijos teisė. Patirtis ir ateitis*, 548-575. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/article/view/38077/35691> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];

Teismų praktika

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai:

24. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas;

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys:

25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-166-495/2023;
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10-628/2023;
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-125-648/2022;
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-495/2019;
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-279-895/2017;
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-286-696/2016;
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-312-697/2016;
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-373/2009;

Apygardos teismų praktika:

33. Kauno apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-143-1023/2025;
34. Vilniaus apygardos teismo 2025 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-155-806/2025;
35. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. spalio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-169-951/2024;
36. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-82-332/2014;
37. Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-182-844/2024;

Apylinkės teismų praktika:

38. Kauno apylinkės teismo 2023 m. balandžio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1273-1023/2023;
39. Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1188-537/2022;
40. Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-877-482/2022;

Kiti šaltiniai:

41. Dėl Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio pataisos programų aprobavimo Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo ir adaptuotų nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio pataisos programų aprobavimo (2012). Valstybės žinios, 72-3770;
42. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos respublikos vidaus reikalų ministerijos (2025). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ird.lt/> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
43. Lietuvių kalbos žodynas. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/> [žiūrėta 2024 m. kovo 14 d.];
44. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2023 m. rugsėjo 8 d. aiškinamasis raštas Nr. „dėl Lietuvos respublikos baudžiamojo kodekso 7, 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 52, 54, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 721, 722, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 243 ir 244 straipsnių pakeitimo bei kodekso papildymo 51, 401, 581, 725, 726, 727, 728 ir 729 straipsniais įstatymo ir Lietuvos respublikos baudžiamojo proceso kodekso 53, 217, 307, 338, 357, 392 ir 405 straipsnių pakeitimo bei kodekso papildymo 3571 straipsniu įstatymo projektų pateikimo Lietuvos respublikos seimui“. E-seimas, 3066;
45. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2014 m. lapkričio 3 d. aiškinamasis raštas Nr. XIIP-2448 „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27, 38, 39, 55, 56, 60, 62, 75, 178, 179, 182, 183, 184 ir 187 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas“. E-seimas;
46. Oficialiosios statistikos portalas (2024). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=c082b0ce-4bdd-4186-af7c-827b9929d350#/> [žiūrėta 2025 m. kovo 14 d.];
47. Principinių LR Vyriausybės potvarkiu sudarytos Darbo grupės 1999 m. lapkričio 18 d. aiškinamasis raštas Nr. P-2143A „Dėl naujo baudžiamojo kodekso“. E-seimas.

SANTRAUKA

Recidyvas ir jo rūšys baudžiamojoje teisėje

Samanta Savoniakaitė

Magistro darbe analizuojamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27 straipsnyje įtvirtintas recidyvo institutas. Nors įstatymas nepaaiškina, ką konkrečiai reiškia sąvoka „recidyvas“, analizuojant baudžiamąjį įstatymą galima suprasti, jog recidyvas yra asmens, turinčio neišnykusį ar įstatymų nustatyta tvarka nepanaikintą teistumą už tyčinį nusikaltimą, kurį padarė būdamas pilnametis, naujo tyčinio (vieno ar daugiau) nusikaltimo padarymas. Iki 2025 m. vasario 1 d. galiojusi Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27 straipsnio redakcija reglamentavo automatinį asmens recidyvisto statusą esant minėtoms aplinkybėms, neatsižvelgiant į padarytų nusikaltimų pobūdį, tarpusavio ryšį. Naujasis teisinis reguliavimas įpareigoja teismą spręsti dėl asmens pripažinimo recidyvistu, atsižvelgiant į nusikaltimų ryšį, jų sunkumą, pobūdį, kaltininko asmenybę ir kitas bylos aplinkybes. Šių pakeitimų esmė – per platus iki tol galiojęs recidyvo instituto bei asmens pripažinimo recidyvistu reglamentavimas.

Nors Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai aiškiai ir nedviprasmiškai nenurodo, kokios yra recidyvo rūšys, vis tik analizuojant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27 straipsnio nuostatas, įtvirtinančias asmens pripažinimo recidyvistu ir pavojingu recidyvistu sąlygas, darytina išvada, jog recidyvas baudžiamojoje teisėje skirstomas į paprastąjį recidyvą ir pavojingą recidyvą.

Baudžiamosios teisės doktrinoje išskiriamos keturios recidyvo rūšys: legalusis recidyvas, faktinis recidyvas, specialusis recidyvas ir penitencinis recidyvas. Toks recidyvo rūšių išskyrimas yra svarbus kriterijus, leidžiantis spręsti asmens baudžiamumo bei bausmių individualizavimo klausimus.

Magistro darbe analizuojama, kaip Baltijos šalyse valstybės reglamentuoja recidyvo institutą. Latvijos Baudžiamasis kodeksas neišskiria jokių recidyvo rūšių, taip pat numato, jog recidyvo sudėtine dalimi gali būti ne tik tyčiniai nusikaltimai, bet ir tyčiniai baudžiamieji nusižengimai. Estijos baudžiamojo kodekso bendrojoje dalyje recidyvo institutas apskritai neregamentuotas, tačiau yra laikomas kaip tam tikras veikas kvalifikuojantis požymis, lemiantis griežtesnes bausmes.

SUMMARY

Recidivism and Its Types in Criminal Law

Samanta Savoniakaitė

The Master's thesis analyses the institute of recidivism established in Article 27 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania. Although the law does not explain what exactly is meant by the term "recidivism", an analysis of the criminal law shows that recidivism is the commission of a new intentional crime (one or more) by a person who has an unexpired or unreversed conviction for a deliberate offence committed when he/she was of legal age. The wording of Article 27 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, in force until 1 February 2025, regulated the automatic status of a person as a recidivist in the above circumstances, irrespective of the nature of the offences committed and the interconnectedness of the offences. The new legal regulation obliges the court to decide on the recognition of a person as a recidivist, considering the relationship between the offences, their gravity, nature, the personality of the perpetrator and other circumstances of the case. The essence of these amendments is that the previous regulation of the institution of recidivism and the recognition of a person as a recidivist was too broad.

Although the criminal legislation of the Republic of Lithuania does not clearly and unambiguously specify the types of recidivism, an analysis of the provisions of Article 27 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania establishing the conditions for recognising a person as a recidivist and as a dangerous recidivist leads to the conclusion that recidivism in criminal law is divided into simple recidivism and dangerous recidivism.

Criminal law doctrine distinguishes four types of recidivism: legal recidivism, actual recidivism, special recidivism and penal recidivism. This distinction is an important criterion for deciding whether a person is criminally responsible and the individualisation of penalties.

The Master's thesis analyses how the Baltic States regulate the institution of recidivism. The Latvian Criminal Code does not distinguish any types of recidivism and also provides that not only intentional crimes but also intentional criminal offences may be part of recidivism. The general part of the Estonian Penal Code does not regulate the concept of recidivism at all, but it is considered as a qualifying feature of certain acts leading to more severe penalties.